

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ҲУҚУҚНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ
АКАДЕМИЯСИ ҲУЗУРИДАГИ ИЛМИЙ ДАРАЖАЛАР БЕРУВЧИ
DSc.31/31.12.2020.Yu.67.01 РАҚАМЛИ ИЛМИЙ КЕНГАШ**

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ҲУҚУҚНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ АКАДЕМИЯСИ**

АБДУОЛИМОВ УРИНБОЙ ХУДОБЕРДИЕВИЧ

**ПРОКУРАТУРА ОРГАНЛАРИНИНГ ТАШКИЛИЙ-ҲУҚУҚИЙ
АСОСЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ
(ЎЗБЕКИСТОН ВА ТУРКИЯ МИСОЛИДА)**

12.00.07 - Суд ҳокимияти. Прокурор назорати. Ҳуқуқни муҳофаза қилиш фаолиятини
ташқил этиш. Адвокатура

**Юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD) диссертацияси
АВТОРЕФЕРАТИ**

Тошкент – 2024

Фалсафа доктори (PhD) диссертацияси автореферати мундарижаси

Contents of the abstract of the dissertation of the Doctor of Philosophy (PhD)

Оглавление автореферата диссертации доктора философии (PhD)

Абдуолимов Уринбой Худобердиевич

Прокуратура органларининг ташкилий-ҳуқуқий асосларини
такомиллаштириш (Ўзбекистон ва Туркия мисолида) 3

Abduolimov Urinboy Khudoberdievich

Improving the organizational and legal framework of the prosecutor's office (on the
example of Uzbekistan and Turkey) 25

Абдуолимов Уринбой Худобердиевич

Совершенствование организационно-правовых основ органов прокуратуры
(на примере Узбекистана и Турции) 45

Эълон қилинган ишлар рўйхати

List of published scientific works
Список опубликованных работ 50

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ҲУҚУҚНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ
АКАДЕМИЯСИ ҲУЗУРИДАГИ ИЛМИЙ ДАРАЖАЛАР БЕРУВЧИ
DSc.31/31.12.2020.Yu.67.01 РАҚАМЛИ ИЛМИЙ КЕНГАШ**

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ҲУҚУҚНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ АКАДЕМИЯСИ**

АБДУОЛИМОВ УРИНБОЙ ХУДОБЕРДИЕВИЧ

**ПРОКУРАТУРА ОРГАНЛАРИНИНГ ТАШКИЛИЙ-ҲУҚУҚИЙ
АСОСЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ
(ЎЗБЕКИСТОН ВА ТУРКИЯ МИСОЛИДА)**

12.00.07 - Суд ҳокимияти. Прокурор назорати. Ҳуқуқни муҳофаза қилиш фаолиятини
ташқил этиш. Адвокатура

**Юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD) диссертацияси
АВТОРЕФЕРАТИ**

Тошкент – 2024

Фалсафа доктори (PhD) диссертацияси мавзуси Ўзбекистон Республикаси Олий таълим, фан ва инновациялар вазирлиги ҳузуридаги Олий аттестация комиссиясида В2021.4.PhD/Үу637-рақам билан рўйхатга олинган.

Диссертация иши Ўзбекистон Республикаси Ҳуқуқни муҳофаза қилиш академиясида бажарилган.

Диссертация автореферати уч тилда (ўзбек, инглиз, рус, (резюме)) Илмий кенгаш вебсаҳифасида (www.proacademy.uz) ва «ZiyoNET» Ахборот-таълим порталида (www.ziynet.uz) жойлаштирилган.

Илмий раҳбар:	Мамасиддиқов Музаффаржон Мусажонович юридик фанлар доктори, профессор
Расмий оппонентлар:	Тулаганов Абдуманноп Абдужаббарович юридик фанлар доктори, профессор Махмудов Алишер Абдусалимович юридик фанлар бўйича фалсафа доктори, доцент
Етакчи ташкилот:	Инсон ҳуқуқлари бўйича Ўзбекистон Республикаси Миллий маркази

Диссертация ҳимояси Ўзбекистон Республикаси Ҳуқуқни муҳофаза қилиш академияси ҳузуридаги илмий даражалар берувчи DSc.31/31.12.2020.Үу.67.01 рақамли Илмий кенгашнинг 2024 йил 19 декабрь куни соат 14:30 даги мажлисида бўлиб ўтади (Манзил: 100047, Тошкент шаҳри, Рихсий кўчаси, 9. Тел.: (99871) 202-04-96; e-mail: info@proacademy.uz).

Диссертация билан Ўзбекистон Республикаси Ҳуқуқни муҳофаза қилиш академиясининг Ахборот-ресурс марказида танишиш мумкин (50-рақам билан рўйхатга олинган). (Манзил: 100047, Тошкент шаҳри, Рихсий кўчаси, 9; e-mail: info@proacademy.uz)

Диссертация автореферати 2024 йил 6 декабрда тарқатилди.

(2024 йил 6 декабрдаги 16 - рақамли реестр баённомаси).

_____ **М.Т. Тургунов**
Илмий даражалар берувчи Илмий кенгаш
раиси в.в.б., юридик фанлар доктори, доцент

_____ **Ш.И. Шайзаков**
Илмий даражалар берувчи Илмий кенгаш
котиби, юридик фанлар бўйича фалсафа
доктори (PhD), доцент

_____ **М.А. Аминжанова**
Илмий даражалар берувчи Илмий кенгаш
қошидаги Илмий семинар раиси, юридик
фанлар доктори, профессор

КИРИШ (фалсафа доктори (PhD) диссертацияси аннотацияси)

Диссертация мавзусининг долзарблиги ва зарурати. Дунёда барча мамлакатлар халқаро хавфсизлик ва тараққиётга қаратилган глобал муаммоларга, уюшган жиноятчилик ҳамда коррупциянинг ривожланиши билан боғлиқ таҳдидларга дуч келмоқда. Бу каби таҳдидлар жиноятчилик билан боғлиқ вазият устидан ижтимоий-ҳуқуқий назоратнинг заифлашиши, ижро этувчи ва қонун чиқарувчи ҳокимиятларнинг жиноий тузилмалар билан кўшилиб кетиши, уларнинг банк бизнеси, йирик саноат тармоқлари, савдо ташкилотлари ва товар тақсимлаш тармоқларини бошқаришга кириб бораётганида намоён бўлмоқда. Transparency International томонидан эълон қилинган 2023 йил учун Коррупцияни идрок қилиш индекси бутун дунёда коррупция ривожланиб бораётганини кўрсатган.¹ Сўнгги уч йил ичида компанияларнинг 47 фоизи иқтисодий жиноятлар ёки фирибгарликлардан жабр кўрган.² Замонавий дунёнинг бу каби глобал муаммоларини самарали ҳал қилиш жаҳон ҳамжамиятини жиноятчиликка қарши курашишда бирлашиш, халқаро алоқалар орқали мавжуд муаммоларга қарши таъсирчан тизимни яратиш, қонун устуворлиги ва ҳуқуқ-тартиботни мустаҳкамлашга масъул бўлган ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар, хусусан, прокуратура органлари фаолиятининг ташкилий-ҳуқуқий асосларини такомиллаштиришни тақозо этади.

Жаҳонда интеграция жараёнларининг кучайиши ҳуқуқни муҳофаза қилиш соҳасига ҳам ўз таъсирини кўрсатмоқда. Айниқса, тарихий, этник, тил ва маданий жиҳатдан ўзаро чамбарчас боғлиқ бўлган давлатлар - Ўзбекистон ва Туркия Республикасининг ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари ҳамкорлигини кучайтириш, қонунчилик тажрибасини ўрганиш орқали икки мамлакат прокуратура органларининг давлат органлари тизимидаги ўрни, мақоми, функциялари ва ваколатларини чуқур тадқиқ этишни тақозо этмоқда. Туркий тилли давлатлар ҳамкорлик Кенгашини тузиш тўғрисидаги Нахичеван Битими (Нахичеван, 2009 йил 3 октябрь) ратификация қилинганлиги ва мазкур Битимнинг 2-моддасида ҳуқуқни муҳофаза қилиш соҳаларида минтақавий ҳамкорликни ривожлантириш масалалари ташкилотнинг асосий вазифаларидан бири этиб белгиланиши³ сиёсий, савдо-иқтисодий, илмий-техникавий, маданий-гуманитар соҳаларда ҳамкорлиги чуқурлашиб бораётган ушбу давлатларнинг прокуратура органлари фаолияти ва уни ташкил этишнинг тарихий-ҳуқуқий ва назарий асосларини, фаолиятининг асосий йўналишлари ва функцияларини, прокуратура органлари фаолиятига илғор

¹ <https://www.transparency.org/en/cpi/2023/index/uzb>

² <https://www.pwc.com/gx/en/services/forensics/economic-crime-survey.html>

³ Ўзбекистон Республикасининг 2019 йил 14 сентябрдаги “Туркий тилли давлатлар ҳамкорлик Кенгашини тузиш тўғрисидаги Нахичеван Битимини (Нахичеван, 2009 йил 3 октябрь) ратификация қилиш ҳақида”ги ЎРҚ-568-сон Қонуни // Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 14.09.2019 й., 03/19/568/3746-сон.

ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш, ошкораликни таъминлаш, уларнинг жамият олдидаги ҳисобдорлигини ошириш билан боғлиқ муаммоларнинг илмий ечимини топишнинг долзарблигини кўрсатмоқда.

Янги Ўзбекистонни барпо этиш шароитида Туркия муҳим стратегик ҳамкор сифатида мамлакатимизнинг глобал ва минтақавий мақсадларига эришишда кўмаклашмоқда. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М.Мирзиёевнинг кўп марта Туркияга амалга оширган расмий ташрифлари ва икки томонлама учрашувлари муносабатларни янада мустаҳкамлашга ва янги ижобий натижаларга эришишга қаратилган. Туркия Республикаси Олий кассацияси суди Бош прокурори Бекир Шахиннинг Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратурасига қилган ташрифи давомида мамлакатимиз Бош прокуратураси ва Туркия Олий кассация суди Бош прокуратураси ўртасида Англашув меморандуми имзоланиши¹ прокуратура органлари фаолият йўналишлари юзасидан илғор тажриба алмашиш орқали икки томонлама шерикликни янги босқичга кўтариш, Ўзбекистон ва Туркия прокуратура органларининг ташкилий-ҳуқуқий асосларини такомиллаштиришга хизмат қилади. Бу эса икки қардош давлатларнинг прокуратура органлари фаолияти ва уни ташкил этишнинг тарихий-ҳуқуқий ва назарий асосларини, фаолиятининг асосий йўналишлари ва функцияларини, прокуратура органлари фаолиятига илғор ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш, ошкораликни таъминлаш, уларнинг жамият олдидаги ҳисобдорлигини ошириш билан боғлиқ муаммоларнинг илмий-амалий жиҳатдан тадқиқ этишни тақозо этади.

Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси (2023), янги таҳрирдаги “Прокуратура тўғрисида”ги (2001) Қонуни ва Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги (2017), “2022 - 2026 йилларга мўлжалланган янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида”ги (2022), “Ўзбекистон - 2030” стратегияси тўғрисида”ги (2023), “Одил судлов фаолиятини амалга оширишни самарали ташкил этиш бўйича қўшимча чоратadbирлар тўғрисида”ги (2023) Фармонлари ва мавзуга оид бошқа қонун ҳужжатларида белгиланган вазифаларни амалга оширишда мазкур диссертация тадқиқоти муайян даражада хизмат қилади.

Тадқиқотнинг республика фан ва технологиялари ривожланишининг асосий устувор йўналишларига мослиги. Мазкур диссертация республика фан ва технологиялар ривожланишининг I. “Ахборотлашган жамият ва демократик давлатни ижтимоий, ҳуқуқий, иқтисодий, маданий, маънавий-маърифий ривожлантиришда инновацион

¹ Бош прокуратурада Ўзбекистон Республикаси Бош прокурори Ниғматилла Йўлдошевнинг Туркия Республикаси Олий кассацияси Бош прокурори Бекир Шахин билан учрашуви бўлиб ўтди // <https://www.prokuratura.uz/#/newsview?id=3970>

ғоялар тизимини шакллантириш ва уларни амалга ошириш йўллари” устувор йўналишига мувофиқ бажарилган.

Муаммонинг ўрганилганлик даражаси. Мамлакатимизда прокуратура органларининг ташкилий-ҳуқуқий асосларини Туркия давлати тажрибаси асосида такомиллаштириш масалалари мустақил тадқиқот объекти сифатида илк маротаба ўрганилди. Мазкур мавзунинг баъзи жиҳатлари айрим ҳуқуқшунос олимларнинг илмий асарлари ва ўқув адабиётларида ёритилган. Хусусан, З.С.Ибрагимов, О.М.Мадалиев, М.Махбубов, Б.Х.Пўлатов, Ф.Х.Рахимов, И.Б.Джураев, А.Б.Комилов, Ш.Ж.Рахимов, Д.Ш.Ибрагимов, Ш.И.Зокиров, М.М.Бобоев, М.Т.Абдуҳақимов, А.А.Маҳмудов ва бошқаларнинг асарларида муайян даражада ўрганилган. Бинобарин, И.Б.Джураев ўз тадқиқот ишида олий таълим муассасаларида қонунчилик ижроси устидан прокурор назоратини такомиллаштириш масалаларига эътибор қаратган бўлса, М.М.Бобоевнинг тадқиқот ишида прокуратура фаолиятига электрон ҳужжат айланиш тизимини жорий қилиш каби инновацион ғоялар илгари сурилган. Ш.И.Зокиров прокуратура органларида муружаатлар билан ишлаш институтини такомиллаштириш, Д.Ш.Ибрагимов эса вояга етмаганлар ҳақидаги қонунчилик ижроси устидан прокурор назоратининг ташкилий-ҳуқуқий асосларини такомиллаштиришга қаратилган таклифларни илгари сурган. Прокурорнинг фуқаролик, жиноят, маъмурий ва иқтисодий суд ишларини юритишда иштироки билан боғлиқ масалалар М.М.Мамасиддиқов, М.З.Раджапова, Д.С.Довудова, Ш.И.Шайзаков, У.Т.Шамсидинов ва Б.А.Отажоновларнинг илмий ишларида ўрганилган.

МДХга аъзо давлатларда прокуратура органларининг ташкилий-ҳуқуқий асосларини такомиллаштириш бўйича бир неча тадқиқотлар олиб борилган. Бинобарин, С.С.Алексеев, П.А.Беляков, А.Д.Берензон, В.Г.Бессарабов, А.Ю.Винокуров, Д.Григорьев, О.С.Капинус, В.Ф.Крюков, О.Литягина, Л.Магразде, Д.Р.Паштов, В.И.Ремнев, Б.Ястребов ва бошқа олимларнинг илмий ишларида прокуратура органлари фаолиятининг ташкилий-ҳуқуқий асосларини такомиллаштиришнинг айрим жиҳатлари тадқиқ этилган.

Турк олимларидан Мустафо Поксай (Mustafo Poksoy), Ҳандан Ёкуш Севўк (prof. dr. Handan Yokuş Sevük), Али Кемал Йилдиз (prof. dr. Ali Kemal Yildiz), Эзели Азаркан (doç. dr. Ezeli Azarkan), Эрдал Ерделен (doç. dr. Erdal Yerdelen), Нурчан Гўндўз (Nurcan Gündüz), Воҳлерс (Wohlbers), Кеклер (Kekler), Ҳубер Барбара (Huber Barbara) ва бошқалар томонидан Туркия Республикаси прокуратурасининг пайдо бўлиши ва тарихий ривожланиши, ҳозирги шароитда давлат органлари тизимида тутган ўрни ва ҳуқуқий мақомига оид масалалар тадқиқ этилган.¹

Бироқ нафақат Ўзбекистон Республикасида, шу билан бирга Туркияда ҳам бу икки қардош мамлакатлар прокуратура органларининг фаолияти ва уни ташкил этишнинг тарихий-ҳуқуқий ва назарий асослари, фаолиятининг асосий

¹ Бу ва бошқа манбалар диссертациянинг фойдаланилган адабиётлар рўйхатида келтирилган

йўналишлари ва функциялари қиёсий-ҳуқуқий жиҳатдан шу вақтгача тадқиқ этилмаган, алоҳида монографик тадқиқот олиб борилмаган.

Диссертация тадқиқотининг диссертация бажарилаётган олий таълим ёки илмий-тадқиқот муассасасининг илмий-тадқиқот ишлари режалари билан боғлиқлиги. Диссертация иши мавзуси Ўзбекистон Республикаси Ҳуқуқни муҳофаза қилиш академиясининг тадқиқот режасига киритилган ва “Прокуратура органларининг ташкилий-ҳуқуқий асосларини такомиллаштириш (Ўзбекистон ва Туркия мисолида)” мавзусидаги илмий йўналиш доирасида амалга оширилган (2021-2024 й.).

Тадқиқотнинг мақсади Ўзбекистон ва Туркия тажрибасини қиёсий-ҳуқуқий таҳлил қилиш асосида мамлакатимиз прокуратура органлари фаолиятининг ташкилий-ҳуқуқий асосларини такомиллаштиришга доир илмий асосланган таклиф ва тавсиялар ишлаб чиқишдан иборат.

Тадқиқотнинг вазифалари:

Ўзбекистон ва Туркия прокуратура органлари ривожланишининг ретроспектив таҳлилин амалга ошириш;

Ўзбекистон ва Туркия прокуратура органлари фаолияти ва уни ташкил этишнинг назарий асосларини таҳлил этиш;

мамлакатимиз прокуратура органларининг ҳуқуқий асосларини тадқиқ этиш;

Ўзбекистон Республикаси прокуратура органларининг давлат ҳокимияти органлари тизимида тутган ўрни ва ролини аниқлаш;

прокуратура органлари фаолиятида қонун устуворлигини таъминловчи норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни ўрганиш;

Туркия Республикаси прокуратура органларининг тизими ва унинг фаолиятини ташкил этишнинг ташкилий-ҳуқуқий асосларини ўрганиш ва миллий қонун ҳужжатлари билан қиёсий ҳуқуқий таҳлил қилиш;

Ўзбекистон ва Туркия прокуратура органларининг ваколатлари ва ҳуқуқий мақоми, уларни ривожланиш истиқболлари ва фаолият юритиш принципларини ўрганиш;

прокуратура органлари фаолиятига илғор ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш масалаларини қиёсий-ҳуқуқий таҳлил қилиш;

Туркия Республикаси прокуратура органларининг ташкилий-ҳуқуқий асосларини қиёсий-ҳуқуқий тадқиқ этиш орқали илғор ижобий тажрибаларни мамлакатимиз қонунчилигига ҳамда прокуратура органлари фаолиятига жорий этиш юзасидан таклиф ва тавсиялар ишлаб чиқиш.

Тадқиқотнинг объекти мамлакатимиз прокуратура органларининг ташкилий-ҳуқуқий асосларини Туркия прокуратурасининг илғор тажрибалари асосида такомиллаштириш билан боғлиқ бўлган ҳуқуқий муносабатлар ҳисобланади.

Тадқиқотнинг предмети прокуратура органларининг юридик мақоми, фаолиятининг ташкилий-ҳуқуқий тартибга солишга қаратилган норматив-

ҳуқуқий ҳужжатлар, Туркия, Ўзбекистон қонунчилиги ва амалиёти ҳамда юридик фанда мавжуд бўлган концептуал ёндашувлар, илмий-назарий қарашлардан иборатдир.

Тадқиқотнинг усуллари. Тадқиқот олиб боришда қиёсий-ҳуқуқий, илмий манбаларни комплекс тадқиқ этиш, социологик (анкета сўровлари), эмпирик материал ва статистик маълумотлар таҳлили, қонун ҳужжатларини шарҳлаш, кузатув, ҳуқуқни қўллаш амалиётини ўрганиш ҳамда ретроспектив таҳлил каби тадқиқот усулларида фойдаланилган.

Тадқиқотнинг илмий янгилиги қуйидагилардан иборат:

қонунийликни қатъий таъминловчи, очиқ ва адолатли прокуратура фаолиятининг мустаҳкам ҳуқуқий асосларини яратиш мақсадида прокуратура органларида прокуратура органларининг ҳайъатлари, малака кенгашлари, одоб-ахлоқ кенгашлари, Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси ҳузуридаги Жамоатчилик кенгаши каби коллегиял ва маслаҳат органларининг фаолияти, ҳуқуқий мақоми ва тизимини Ўзбекистон Республикасининг “Прокуратура тўғрисида”ги Қонунида белгилаш асослантирилган;

прокуратура органларида ишларни самарали ташкил этиш, прокурор назоратининг шакл ва услубларини такомиллаштириш, прокуратура органлари фаолиятининг очиқлиги ва шаффофлигини, прокурор назорати самарадорлиги ва натижавийлигини ошириш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратура ва Олий суди ахборот тизимларини интеграция қилишга қаратилган ягона ахборот тизимини яратишнинг ҳуқуқий асосларини ишлаб чиқиш асослантирилган;

қонун устуворлигини таъминлаш, прокуратура органларининг мустақиллигини мустаҳкамлаш, лавозимни суиистеъмол қилинишининг олдини олиш ҳамда прокуратура тизимининг самарадорлигини ошириш мақсадида айни бир шахс сурункасига икки муддатдан ортиқ Ўзбекистон Республикасининг Бош прокурори лавозимини эгаллаши мумкин эмаслиги ҳақидаги нормани мамлакатимиз Конституцияси даражасида белгилаб қўйилиши асослантирилган;

Туркия қонунчилик тажрибасидан келиб чиқиб, мамлакатимизда прокуратура органлари ходимларини рағбатлантириш, интизомий жазо турлари ва уларни қўллаш тартиби, хизмат текширувини тайинлаш ва ўтказиш тартиби, прокуратура органлари ходимларининг моддий ва ижтимоий таъминоти, ходимларнинг иш вақти ва меҳнат таътили, прокуратура органлари ходимлари ҳамда уларнинг оила аъзоларининг ижтимоий кафолатлари каби масалалар Ўзбекистон Республикасининг “Прокуратура тўғрисида”ги Қонунида алоҳида бўлимда батафсил тартибга солиниши тўғрисидаги таклифлар асослантирилган.

Тадқиқотнинг амалий натижалари қуйидагилардан иборат:

Ўзбекистон Республикаси прокуратура органларида кадрларни танлаш ва жой-жойига қўйиш билан боғлиқ ваколат ва вазифаларини кучайтириш, уларнинг мустақиллиги ва фаолиятига аралашувга йўл қўйилмаслигини амалда таъминлаш мақсадида Туркия тажрибасидан келиб чиққан ҳолда,

Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси, Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар, Тошкент шаҳар прокуратуралари ва уларга тенглаштирилган прокуратураларда тузилган малака кенгашларининг ҳуқуқий мақомини амалдаги “Прокуратура тўғрисида”ги Қонунда аниқ белгилаш таклифи илгари сурилган.

Ўз фаолиятида қонунийликнинг ҳолати ва фуқароларнинг ҳуқуқлари ҳамда эркинликлари, жамият ва давлатнинг қонуний манфаатларини ҳимоя қилишнинг таъминланишига эришиб, алоҳида ўрнатилган, жонбозлик ва фидойилик намунасини кўрсатган прокурорларни узоқ муддатли истиқболда босқичма-босқич тарзда 5 йиллик муддатга эмас, балки 10 йил ёки умрбод лавозимга тайинлаш таклифини амалдаги “Прокуратура тўғрисида”ги Қонунга киритиш зарурати асосланган.

Ўзбекистон Республикасида ҳам сунъий интеллект технологияларининг хавфсиз ва этик қоидаларга мувофиқ қўлланилишини таъминлаш; шахсий маълумотларни ҳимоя қилиш ва махфийлик ҳуқуқларини ҳимоя қилиш ҳамда сунъий интеллект тизимларини рўйхатга олиш ва мувофиқлик баҳоларидан ўтказиш мақсадида “Сунъий интеллект тўғрисида”ги қонунни қабул қилиш зарурлиги асосланган;

Туркия тажрибаси (“UYAP”, “SEGBIS”) асосида судлар ва прокуратура органлари ўртасида ахборот ва ҳужжат алмашинувини тезкорлик билан амалга оширишга кўмаклашувчи ягона ахборот тизимини яратиш зарурлиги асосланган.

Тадқиқот натижаларининг ишончлилиги. Тадқиқот натижалари халқаро ҳуқуқ ва миллий қонун нормалари, Туркия Республикаси қонунчилик тажрибаси, миллий қонунчиликни қўллаш амалиёти, социологик тадқиқотларнинг анкета, интервью ва эксперт баҳолаш шаклларига асосланганлиги, статистик маълумотларни таҳлил қилиш натижалари умумлаштирилиб, тегишли ҳужжатлар билан расмийлаштирилган. Бундан ташқари, ҳулосалар 730 нафар прокуратура органлари ва бошқа ХМҚО (ИИБ, ДХХ, суд, адлия) ходимлари ўртасида ўтказилган социологик сўровлар, прокуратура органларининг 2020-2023 йиллардаги фаолиятига доир статистик маълумотлар, иш юритиш ва ҳужжатлар ижроси натижалари умумлаштирилиб, тегишли ҳужжатлар билан расмийлаштирилган. Ҳулоса, таклиф ва тавсиялар апробациядан ўтказилиб, уларнинг натижалари етакчи миллий ва хорижий нашрларда эълон қилинган. Олинган натижалар ваколатли органлар томонидан тасдиқланган ва амалиётга жорий қилинган.

Тадқиқот натижаларининг илмий ва амалий аҳамияти. Тадқиқот натижасида ишлаб чиқилган илмий ҳулосалар, таклифлар ва тавсиялардан Ўзбекистон Республикасининг “Прокуратура тўғрисида”ги Қонуни, Ўзбекистон Республикасининг 2024 йил 19 февралдаги “Янги таҳрирдаги Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганлиги муносабати билан Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига Ўзбекистон

Республикаси Олий Мажлиснинг фаолиятини такомиллаштиришга қаратилган ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида”ги ЎРҚ-909-сонли Қонуни, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2023 йил 16 январдаги “Одил судлов фаолиятини амалга оширишни самарали ташкил этиш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПФ-12-сон Фармонини ишлаб чиқишда фойдаланилган.

Тадқиқот натижаларининг амалий аҳамияти унда илгари сурилган илмий ҳулоса, таклиф ва тавсиялардан Ўзбекистон Республикаси прокуратура органларининг фаолиятини ташкил этишда, шунингдек, Ўзбекистон Республикаси Ҳуқуқни муҳофаза қилиш академияси тингловчилари, Тошкент давлат юридик университети, юридик факультетлар талабалари учун турли ўқув ва методик қўлланмалар тайёрлашда, олий таълим муассасалари ҳамда юридик техникумларда “Прокурор назорати”, “Конституциявий ҳуқуқ”, “Ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар” модулларининг маъруза ва семинарларини ўтишда, илмий тадқиқотлар олиб боришда фойдаланиш мумкинлиги билан белгиланади.

Тадқиқот натижаларининг жорий қилиниши. Тадқиқот иши бўйича олинган илмий натижалардан қуйидагиларда фойдаланилган:

прокуратура органларида прокуратура органларининг ҳайъатлари, малака кенгашлари, одоб-ахлоқ кенгашлари, Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси ҳузуридаги Жамоатчилик кенгаши каби коллегиял ва маслаҳат органларининг фаолияти, ҳуқуқий мақоми ва тизимини қонунчиликда белгилаш таклифи Ўзбекистон Республикасининг “Прокуратура тўғрисида”ги Қонуни лойиҳасида ўз ифодасини топган (Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратурасининг 2022 йил 8 августдаги 27/2-185-22-сон далолатномаси). Ушбу таклифнинг қабул қилиниши қонунийликни қатъий таъминловчи, очик ва адолатли прокуратура фаолиятининг мустаҳкам ҳуқуқий асосларини яратишга хизмат қилади.

Бош прокуратура ва Олий суд ахборот тизимларини интеграция қилишга қаратилган ягона ахборот тизимини яратишнинг ҳуқуқий асосларини ишлаб чиқиш таклифи Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2023 йил 16 январдаги “Одил судлов фаолиятини амалга оширишни самарали ташкил этиш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПФ-12-сон Фармони 1-банди учинчи хатбошисида Бош прокуратура ва Олий суд ахборот тизимларини интеграция қилиш йўли билан ўзаро ҳужжат алмашинувини тўлиқ йўлга қўйиш борасидаги топшириқни шакллантиришда фойдаланилган (Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратурасининг 2024 йил 13 июндаги 27/2-144-24-сон далолатномаси). Ушбу таклифнинг қабул қилиниши прокуратура органларида ишларни самарали ташкил этиш, прокурор назоратининг шакл ва услубларини такомиллаштириш, прокуратура органлари фаолиятининг очиклиги ва шаффофлигини, прокурор назорати самарадорлиги ва натижавийлигини оширишга хизмат қилган.

Айни бир шахс сурункасига икки муддатдан ортиқ Ўзбекистон Республикасининг Бош прокурори лавозимини эгаллаши мумкин эмаслиги тўғрисидаги таклиф Ўзбекистон Республикасининг 2024 йил 19 февралдаги “Янги таҳрирдаги Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганлиги муносабати билан Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг фаолиятини такомиллаштиришга қаратилган ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида”ги ЎРҚ-909-сонли Қонуннинг биринчи моддасига мувофиқ “Прокуратура тўғрисида”ги Қонуни 12-моддасини шакллантиришда фойдаланилган (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатасининг Коррупцияга қарши курашиш ва суд-ҳуқуқ масалалари қўмитасининг 2024 йил 13 майдаги 04/2-10-1126-сон далолатномаси). Ушбу таклифнинг қабул қилиниши қонун устуворлигини таъминлаш, прокуратура органларининг мустақиллигини мустаҳкамлаш, лавозимни суиистеъмол қилинишининг олдини олиш ҳамда прокуратура тизимининг самарадорлигини оширишга хизмат қилган.

Прокуратура органлари ходимларини рағбатлантириш, интизомий жазо турлари ва уларни қўллаш тартиби, хизмат текширувини тайинлаш ва ўтказиш тартиби, прокуратура органлари ходимларининг моддий ва ижтимоий таъминоти, ходимларнинг иш вақти ва меҳнат таътили, прокуратура органлари ходимлари ҳамда уларнинг оила аъзоларининг ижтимоий кафолатлари каби масалалар қонунчиликда батафсил тартибга солиниши тўғрисидаги таклиф Ўзбекистон Республикасининг янги таҳрирдаги “Прокуратура тўғрисида”ги қонун лойиҳасининг “Прокуратура органлари ходимларининг жавобгарлиги” деб номланган 106-моддасининг 1-3-хатбошиларида, “Интизомий жазолар” деб номланган 107-моддасининг 1-2-хатбошиларида, “Прокуратура органлари ходимларининг моддий таъминоти” деб номланган 108-моддасининг 1-2-хатбошиларида, “Ходимларнинг иш вақти ва меҳнат таътили” деб номланган 110-моддасининг 4-8-хатбошиларида, “Прокуратура органлари ходимлари ҳамда уларнинг оила аъзоларининг ижтимоий кафолатлари” деб номланган 111-моддасининг 1, 3, 5, 6, 7-хатбошиларида ўз ифодасини топган (Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратурасининг 2024 йил 25 июндаги 27/2-157-24-сон маълумотномаси). Ушбу таклифларнинг қабул қилиниши прокуратура органлари ходимларининг ижтимоий ҳимоясини кучайтиришга, прокуратурага юклатилган вазифаларнинг самарадорлигини оширишга, сифат жиҳатдан яхшиланишига ва бу борадаги ишларни тўғри ташкил қилинишига хизмат қилган.

Тадқиқот натижаларининг апробацияси. Диссертациянинг асосий мазмуни ва илмий натижалари 4 та илмий анжуманда, жумладан, 2 та халқаро ва 2 та республика миқёсида ўтказилган илмий-амалий конференция, давра суҳбатлари ва семинарларда синовдан ўтказилган.

Тадқиқот натижаларининг эълон қилинганлиги. Диссертация мавзуси бўйича жами 17 та, жумладан 4 та халқаро ва 3 та республика илмий-амалий конференция тўпламида, 10 та илмий журналларда (шундан, 3 таси хорижда) мақола чоп этилган.

Диссертациянинг тузилиши ва ҳажми. Диссертация тузилиши кириш, 8 та параграфни қамраб олган 3 та боб, хулоса, фойдаланилган адабиётлар рўйхати ва иловалардан иборат. Диссертациянинг ҳажми 156 бетни ташкил этади.

ДИССЕРТАЦИЯНИНГ АСОСИЙ МАЗМУНИ

Диссертациянинг **кириш** (диссертация аннотацияси) қисмида тадқиқот мавзусининг долзарблиги ва зарурлиги, тадқиқотнинг республика фан ва технологиялари ривожланишининг устувор йўналишларига мослиги, тадқиқ этилаётган муаммонинг ўрганилганлик даражаси, диссертация мавзусининг диссертация бажарилаётган олий таълим муассасасининг илмий тадқиқот ишлари билан боғлиқлиги, тадқиқотнинг мақсад ва вазифалари, объекти ва предмети, усуллари, тадқиқотнинг илмий янгилиги ва амалий натижаси, тадқиқот натижаларининг ишончлилиги, илмий ва амалий аҳамияти, жорий қилиниши, апробацияси, эълон қилинганлиги ҳамда диссертациянинг ҳажми ва тузилиши ёритиб берилган.

Диссертациянинг биринчи боби **“Ўзбекистон ва Туркияда прокуратура органлари фаолияти ва уни ташкил этишнинг тарихий-ҳуқуқий ва назарий асослари”** деб номланиб, унда Ўзбекистон ва Туркия прокуратура органлари ривожланишининг ретроспектив таҳлили, Ўзбекистон ва Туркия прокуратура органларининг давлат ҳокимияти тизимида тутган ўрни ва ҳуқуқий мақоми, Ўзбекистон ва Туркия прокуратура органлари фаолияти ва уни ташкил этишнинг ҳуқуқий асослари тадқиқ қилинган.

Диссертантнинг фикрича, Ўзбекистон ва Туркия прокуратура органлари ривожланишининг ретроспектив таҳлили ҳар икки давлат ўртасидаги прокуратура соҳасидаги ҳамкорликни мустаҳкамлашга йўл очади, ушбу давлатлар ўртасидаги тажриба алмашинуви ҳуқуқий тизимларнинг халқаро миқёсда такомиллаштирилишига хизмат қилади. Биринчи параграфда ҳар икки давлат прокуратура органларининг ривожланиш босқичларини таҳлил қилган ҳолда соҳа олимлари (З.Ибрагимов, М.Маҳбубов, Г.Маликова, Б.Пўлатов, О.Мадалиев, Ш.Зокиров, Ш.Саидов)нинг фикрлари асосида мамлакатимизда прокуратуранинг шаклланиши ва ривожланиш босқичларини 5 та даврга ажратиб ўрганиш ҳақида хулосага келган: биринчи, Чор Россияси мустамлакасидан “октябрь инқилоби”гача бўлган давр (1868-1917 йиллар оралиғи); иккинчи, прокуратура қайтадан ташкил этилиб, фаолият кўрсатган 1917-1924 йиллар оралиғидаги давр; учинчи, прокуратура фаолиятининг 1924 йилдан 1992 йилнинг январь ойига қадар даври; тўртинчи, прокуратура фаолиятининг 1992 йил январь ойидан 2016 йилгача бўлган давр; бешинчи,

прокуратура фаолиятининг 2016 йилдан бошланиб, ҳозирга қадар давом этаётган энг янги давр.

Муаллиф Туркия прокуратурасининг шаклланиши ва ривожланиш босқичларини таҳлил қилар экан, унинг ўзига хос ва юқоридаги босқичга ўхшаш жиҳатлари тўғрисида муайян хулосаларни илгари суради. Хусусан, диссертант Усмон Ғозий томонидан асос солинган Усманийлар империяси даврида марказлашган ҳуқуқ тизими йўлга қўйилиб, қонун ижросини таъминлаш учун масъул мансабдор шахслар (Savcı) институтининг илк кўринишлари пайдо бўла бошлаганлиги, улар жинойт содир этишда гумон қилинаётган шахсларни айбловчи мансабдор шахслар, жамоат тартиби посбонлари ва қонун вакиллари, тегишли органлар олдида ижро этувчи ҳокимият вакиллари сифатида майдонга келганлиги ҳақидаги турк олимлари (Yılmaz Yurtseven, Gamze Nur Şahin) фикрларини¹ таҳлил қилган ҳолда бу ўз навбатида IX-XII асрларда ҳозирги Ўзбекистон ҳудудида шариат нормаларига риоя этилиши устидан назоратни амалга оширувчи муҳтасиб институтининг функция ва вазифаларига ўхшашлигини илмий асослашга ҳаракат қилган. Ўша даврларда муҳтасибга қўйиладиган талаблар, яъни ўзининг ахлоқий ва диний бурчига мувофиқ ҳаракат қилувчи, юксак фазилатли, ҳалол инсон бўлиши ва, албатта, ўша даврда умуммажбурий бўлган нормалар, хусусан, шариат нормаларини билиши каби талаблар ҳозирги даврдаги ҳуқуқни муҳофаза қилувчи орган ходимлари, шу жумладан прокуратура ходимларига қўйиладиган талабларга ўхшаш, деган хулосани илгари сурган.

“Ўзбекистон ва Туркия прокуратура органларининг давлат ҳокимияти тизимида тутган ўрни ва ҳуқуқий мақоми” деб номланган иккинчи параграфда муаллиф ҳар икки давлат прокуратурасининг давлат ҳокимияти тизимидаги ўрни, ваколатлари ва мақомига тўхталиб, прокуратуранинг қонун чиқарувчи, ижро этувчи ва суд ҳокимиятига мансублигини асослашга ҳаракат қилган ўзбек (З.Исломов, М.Раджабова, А.Махмудов, С.Каримов, Т.Шодмонов, М.Рустамова) ва турк (Hüseyin Şik, Ali Selim Genç, Nurcan Gündüz) ҳуқуқшунос олимларининг қарашларини таҳлил қилган. Диссертантнинг фикрича, Туркия прокуратураси ўз фаолиятини кўпроқ Европа (Германия, Франция) модели асосида ташкил этганлиги, Туркия Конституциясида прокуратурага оид нормалар “Суд ҳокимияти” деб номланган 3-бўлимда ёритилганлиги, прокуратура одил судловни таъминлашга кўмаклашувчи ва жинойт таъқиб (тергов)ни амалга ошириш устидан назорат қилувчи орган эканлиги унинг суд ҳокимияти тизимида мансублигини кўрсатади. Бироқ ҳозирги кунда Туркия прокуратураси ижро (адлия вазирлиги) ва суд ҳокимиятидан мустақил бўлиши, прокурорлар ўзларининг раҳбарлари томонидан бошқарилиши, прокурор ваколатларини

¹ **Батафсил қаранг:** Yılmaz Yurtseven, Gamze Nur Şahin. Klasik dönem osmanli hukukunda padişahin yargi yetkisi. YBHD 2016/1. // <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/145040>

мамлакат Конституциясидан келиб чиқиб мувозанатли равишда мувофиқлаштириш тенденцияси кузатилаётганлиги ҳақида хулосага келади.

Диссертант Туркия прокуратураси фаолияти ва уни ташкил этишнинг ҳуқуқий асослари билан боғлиқ асосий жиҳатларни таҳлил қилган ҳолда қуйидаги хулосаларни илгари суради:

Биринчидан, прокуратура органларининг мустақиллиги суд ҳокимиятининг мустақиллигини кафолатлайди. Шунинг учун одил судловни адолатли ва холис амалга ошириш учун прокурорларнинг мустақиллиги Туркия Конституциясида мустаҳкамланиши муҳим аҳамият касб этади.

Иккинчидан, Туркияда прокурорлар турли даражаларда, жумладан, Олий Кассация суди, вилоят судлари ва маҳаллий судларда фаолият юритадилар. Бош прокурор турли даражадаги прокуратура органларига раҳбарлик қилади, прокурорлар эса унинг назорати остида ишлайди.

Учинчидан, Туркиянинг Жиноят-процессуал кодекси жиноий тергов ва суд жараёнларини тартибга солади. Унда жиноят иши қўзғатиш ва юритишда прокурорларнинг ваколатлари ва вазифалари белгиланган.

Тўртинчидан, “Судьялар ва прокурорлар тўғрисида”ги Қонун (Hakimler ve savcılar kanunu)¹ судьялар ва прокурорлар билан боғлиқ лавозимларга тайинлаш, лавозимга кўтарилиш ва интизомий жавобгарликка тортиш масалаларини тартибга солади. Шунингдек, Судьялар ва прокурорлар олий кенгашининг (Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK)) тузилиши ва фаолияти ҳам ушбу Қонун билан тартибга солинади.

Бешинчидан, прокурорлар жиноят содир этганликда айбланаётган шахсларга нисбатан терговни бошлаш, далиллар тўплаш ва айб эълон қилиш тўғрисида қарор қабул қилиш ҳуқуқига эга. Улар, шунингдек, жиноят ишлари бўйича суд ишларини юритиш чоғида судда давлат номидан иштирок этишади, жиноятга оид далилларни тақдим этади ва ҳуқуқни қўллаш юзасидан мунозарага киришади.

Олтинчидан, Судьялар ва прокурорлар олий кенгаши (HSYK) судьялар ва прокурорларга нисбатан интизомий иш юритиш ва бошқа жазо чораларини қўллаш ваколатига эга. Бунда касбий хулқ-атворни бузганлик учун интизомий ва бошқа турдаги жазо чоралар қўлланилиши мумкин.

Еттинчидан, Туркия прокуратураси халқаро ҳамкорлик, айниқса, транс-миллий жиноятларга қарши кураш масалаларида фаол ҳамкорлик қилади. Мазкур ҳамкорлик экстрадиция бўйича сўровлар, ўзаро ҳуқуқий ёрдам ва халқаро ташкилотлар билан ҳамкорликни ўз ичига олади.

Диссертант Ўзбекистон ва Туркия прокуратуралари фаолиятининг ташкилий-ҳуқуқий асосларидаги мавжуд тафовутларни таҳлил қилган ҳолда Ўзбекистонда амалга оширилаётган ҳуқуқий ислохотлар асосан прокуратура органларини ихтисослаштиришга, мамлакатдаги энг долзарб ва ўтқир

¹ Hakimler ve savcilar kanunu // <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2802 &MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

ижтимоий-иқтисодий масалаларни (ёқилғи-энергия ресурсларидан фойдаланиш, камбағалликни қисқартириш ва ҳ.к.) тартибга солувчи қонунчиликка риоя этилиши ва унинг ижроси устидан назоратни амалга оширишга қаратилганлиги, Туркия прокуратурасида эса одил судловни амалга оширишга қўмаклашиш ва судда прокурорнинг мустақиллигини таъминлаш, жиноий таъқиб (тергов)ни амалга ошириш ҳамда прокуратура органлари ходимларининг ижтимоий ҳимоясини кучайтиришга асосий эътибор қаратилган, деган хулосани илгари суради.

Муаллиф қиёсий-ҳуқуқий таҳлиллар асосида мамлакатимиз прокуратура органларини ташкил этиш, уларнинг фаолият юритиш тартиби, шунингдек уларнинг ваколатлари ва прокуратура органларида хизматни ўташ тартиби каби муҳим масалалар қонун ҳужжатларида батафсил тартибга солиниши, янги таҳрирдаги Ўзбекистон Республикасининг “Прокуратура тўғрисида”ги Конституциявий Қонуни лойиҳасида “Прокуратура органлари фаолияти тўғрисидаги қонунчилик” деб номланган алоҳида модда киритиш таклифини асослантирган. Шу ўринда тадқиқот доирасида ўтказилган ижтимоий сўров натижаларига кўра, унда иштирок этган прокуратура ходимларидан иборат 730 нафар респондентнинг 91,5 % юқоридаги таклифни қўллаб-қувватлаган.

Муаллиф туркиялик ҳуқуқшунос олимлар F.Yenisey, B.Erdem ва V.Özbekнинг Судьялар ва прокурорлар кенгаши (Hakimler ve Savcılar Kurulu) Туркияда прокурорларнинг мустақиллигини таъминлашда муҳим орган ҳисобланиши, мазкур Кенгаш прокурорларнинг лавозимга тайинланиши ва кўтарилиши, интизомий жавобгарлиги каби масалаларни ҳал қилиши, ушбу органнинг мустақиллиги ва самарадорлиги прокурорларни ўз фаолиятларини амалга оширишда ташқи таъсирлардан ҳимоя қилишини ижобий баҳолайди.

Тадқиқотчи **“Ўзбекистон ва Туркия прокуратура органлари фаолияти ва уни ташкил этишнинг ҳуқуқий асослари”** деб номланган учинчи параграфда Туркия тажрибаси асосида мамлакатимиз прокуратура органларининг малака кенгашлари, одоб-ахлоқ кенгашларини прокуратура органларининг коллегиял органи сифатида белгиланиши лозимлиги, янги таҳрирдаги Ўзбекистон Республикасининг “Прокуратура тўғрисида”ги Конституциявий Қонуни лойиҳасига “Прокуратура органларининг коллегиял ва маслаҳат органлари тизими” деб номланган модда киритиш ва унда прокуратура органларида прокуратура органларининг ҳайъатлари, прокуратура органларининг малака кенгашлари, прокуратура органларининг одоб-ахлоқ кенгашлари, Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси ҳузуридаги Жамоатчилик кенгаши каби коллегиял ва маслаҳат органлари фаолиятини тартибга солувчи нормаларни киритишни таклиф қилган.

Диссертациянинг **“Ўзбекистон ва Туркияда прокуратура органлари фаолиятини ташкил этиш, унинг асосий йўналишлари ва функциялари”** деб номланган иккинчи бобида Ўзбекистон ва Туркия прокуратура органларининг тизими, унинг ўхшаш ва фарқли жиҳатлари, Ўзбекистон ва

Туркия прокуратура органлари фаолиятини ташкил этиш ва улар фаолиятининг асосий йўналишлари, шунингдек Ўзбекистон ва Туркия прокуратура органларининг ваколатлари ҳамда уларни таснифлаш масалалари юзасидан илмий тадқиқотлар олиб борилган.

Диссертант Ўзбекистон ҳамда Туркия прокуратура органларининг тизими ва уларнинг фаолиятини ўрганиш натижасига кўра, қуйидаги хулосаларни илгари суради:

Ўзбекистон ва Туркия прокуратура органлари тизими бу – Бош прокурор раҳбарлик қиладиган, қонун устуворлигини таъминлаш, қонунийликни мустаҳкамлаш, фуқароларнинг ҳуқуқлари ҳамда эркинликларини, жамият ва давлатнинг қонун билан қўриқланадиган манфаатларини, ҳуқуқий тартибот ва давлат тузумини ҳимоя қилишга қаратилган ўзаро боғлиқ функция ва вазифаларни бажарадиган прокуратура органлари ва муассасаларининг ягона ҳамда марказлашган мажмуидир;

Туркия Республикаси прокуратура органлари Европа модели асосида ташкил этилган бўлиб, ўз фаолиятини 4 та асосий йўналиш бўйича амалга оширади ва одил судловни таъминлаш ва жиноий таъқиб (тергов)ни амалга ошириш бошқа йўналишларга нисбатан долзарб ҳисобланади. Ўзбекистон Республикаси прокуратураси эса мамлакат ҳудудида қонунларнинг аниқ ва бир хилда бажарилиши устидан назоратни амалга оширувчи давлат орган ҳисобланиб, унинг фаолиятида қонунлар ижроси устидан назорат йўналиши асосий ўрин тутди.

Туркия Республикаси прокуратура органларининг тизимига нисбатан Ўзбекистон Республикаси прокуратура органларининг тизими ҳамда фаолият йўналиши кенг қамровли ва мураккаброқ тузилишга эга эканлиги, унда қонунчилик ижроси устидан назорат, судларда прокурор ваколатини таъминлаш, ташкилий назорат, ахборот-таҳлилий фаолият, шахсий хавфсизликни таъминлаш тармоқларининг мавжудлиги ижобий баҳоланиб, Туркия прокуратураси қошида Сиёсий партиялар бўйича департаментнинг ташкил этилганлиги салбий ҳолат сифатида баҳоланиб, бу жамиятда демократик институтларнинг самарали фаолият кўрсатишига салбий таъсир кўрсатиши мумкинлиги асослаб берилган.

Ўзбекистон ва Туркия прокуратура органлари тизимида асосий ўхшаш жиҳатлар сифатида муаллиф ҳар иккала давлат прокуратура органлари ташкилий тузилмаси қуйи турувчи прокурорларнинг Бош прокурорга бўйсунувиغا асосланган уч босқичли тизимдан иборат эканлигини, ҳар икки давлат Бош прокуратураларининг ташкилий тузилмасида мавжуд таркибий тармоқлар прокуратура органларининг асосий фаолият йўналишларига мувофиқ тарзда ташкил этилганлигини, Туркияда Ўзбекистонда бўлгани каби Ҳарбий прокуратура фаолият кўрсатишини, Ўзбекистон Бош прокуратураси ташкилий тузилмасидаги жиноий ва фуқаролик суд ишларини юритишда прокурор ваколатини таъминлаш, ўта оғир жиноятларни тергов қилиш,

уюшган жиноятчилик ва коррупцияга қарши курашиш, ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш ва ахборот хавфсизлигини таъминлаш бошқармаларига ўхшаш тармоқлар Туркия Республикаси Олий кассация суди Бош прокуратураси ташкилий тузилмасида ҳам мавжудлиги асослантилган.

Диссертант Туркия прокуратурасининг мамлакатимиз прокуратура органлари тизимидан фарқли жиҳатларини таҳлил қилар экан Туркия прокуратураси тизимида ҳудудий ҳарбий, транспорт ва ихтисослаштирилган прокуратуралар кўзда тутилмаганлиги, Туркияда прокурорлар жиноят ва маъмурий суд тизимида, Адлия вазирлиги муассасаларида фаолият кўрсатиши, бироқ шундай бўлса-да, Туркияда прокурор лавозими давлат фуқаролик хизмати таркибига кириб, уларнинг мустақиллиги ҳар томонлама кафолатланганлиги ҳақидаги хулосаларни илгари суради.

Диссертантнинг фикрича, прокуратура тизими ҳуқуқ-тартибот ва қонун устуворлигини таъминлашда муҳим рол ўйнаганлиги боис, прокуратура ходимларини рағбатлантириш, моддий ва ижтимоий қўллаб-қувватлаш, ижтимоий кафолатлари ҳуқуқ тизимининг самарали ишлашига бевосита таъсир кўрсатади. Шу ўринда тадқиқотчи Туркиянинг “Судьялар ва прокурорлар тўғрисида”ги Қонунини таҳлил қилар экан, унда прокуратура ходимларининг меҳнат шароитларини, лавозимга кўтарилиш жараёнларини, рағбатлантиришларни, ахлоқий меъёрлар ва ижтимоий кафолатларни тартибга солишини, унда шунингдек, соғлиқни сақлаш суғуртаси, пенсия ҳуқуқлари, ижтимоий хавфсизлик ҳуқуқлари ва ўлим суғуртаси каби асосий кафолатлар тақдим этилганлигини, ушбу тизимда хизмат қилган ходимларга мукофотлар, хизмат кўрсатиш мукофотлари ва махсус хизмат компенсациялари каби қўшимча тўловлар назарда тутилганлигини баён қилади.

Турк олимларининг прокуратура ходимларини рағбатлантириш, ижтимоий кафолатлари ва моддий қўллаб-қувватлашлари ҳақидаги фикрларини таҳлил қилган ҳолда прокуратура ходимларига тақдим этиладиган моддий ва ижтимоий ҳуқуқлар белгиланишида тенглик ва адолат тамойиллари асосий ўрин тутиши кераклигини, ходимларнинг ижтимоий кафолатлари, айниқса, соғлиқни сақлаш ва пенсия ҳуқуқлари янада кучайтирилиши зарурлигини таъкидлайди.

Прокуратура ходимларида юқори иш ҳажми ва стресс ҳолатлари кўплаб учрашини, ўз вазифаларини бажаришда юқори иш юкласига дуч келишларини, бу эса руҳий босимни ошириши ва рағбатланишни йўқотилишига олиб келиши мумкинлигини, шундай экан прокурорлар учун психологик қўллаб-қувватлаш тизимларини яратиш ва иш юкласини мувозанатлашга ёрдам берадиган тартиблар ишлаб чиқиш зарур. Диссертант фикрича, намунали хизмат кўрсатган прокурорларга қўшимча мукофотлар, компенсациялар ва кўпроқ маошлар бериш орқали уларнинг ишга бўлган муносабатини ижобий жиҳатдан ошириш мумкин бўлади.

Муаллиф прокуратура ходимларининг мотивацияси, моддий ва ижтимоий қўллаб-қувватлашлари, шунингдек, ижтимоий кафолатлари нафақат Туркия, балки Ўзбекистон ҳуқуқ тизимининг самарали ишлашини таъминлашда муҳим аҳамиятга эга эканлигини таъкидлаган ҳолда прокуратура ходимларини рағбатлантириш, интизомий жазо турлари ва уларни қўллаш тартиби, хизмат текширувини тайинлаш ва ўтказиш тартиби, прокуратура органлари ходимларининг моддий ва ижтимоий таъминоти, ходимларнинг иш вақти ва меҳнат таътили, прокуратура органлари ходимлари ҳамда уларнинг оила аъзоларининг ижтимоий кафолатлари кенгайтирилиши ва ушбу нормалар Ўзбекистон Республикасининг “Прокуратура тўғрисида”ги Қонунида алоҳида бўлимда батафсил тартибга солиниши зарур, деган хулосани илгари суради.

Диссертант Ўзбекистон ва Туркия давлатлари Бош прокурорларининг ушбу лавозимни эгаллаш муддатлари ва қонунчиликдаги бу борадаги чекловлар ўрнатиш масалаларини таҳлил қилган ҳолда Бош прокурор лавозимини сурункасига икки мартадан кўп эгаллаш мумкин эмаслигининг аҳамияти борасида фикр билдирган турк олимлари (Nakan Nakeri, Tuğrul Ansay, Don Wallace)нинг позициясини қўллаб-қувватлаган ҳолда қонунчиликда белгиланган муддатлар ҳар қандай мансабдор шахснинг шахсий манфаатлари устидан қонун устуворлигини таъминлашга хизмат қилишини, тенглик ва адолат принципини таъминлашини, коррупцияга қарши курашишда ҳам аҳамиятли эканлигини очиқ беради.

Диссертациянинг **“Туркия Республикаси прокуратура органларининг илғор тажрибалари асосида Ўзбекистон прокуратура органлари фаолиятини такомиллаштиришнинг устувор йўналишлари”** номли учинчи бобида муаллиф Туркияда ахборот хавфсизлигини таъминлаш ва жамоат тартибини назорат қилиш асосий йўналишлардан бири эканлигини, ахборот тизимларидан фойдаланишни янада осонлаштириш мақсадида асосий урғу мобиль иловаларга берилаётганлигини, судлар, прокуратура, адлия органлари ўртасидаги ўзаро алоқани таъминловчи “UYAP” миллий ахборот тизими фаол қўлланилиб келиниши таъкидлайди. Ушбу ахборот тизимининг қулайликларини баён этган ҳолда суд реестри ахборот тизимидан жиноят ёзувлари маълумотлари, “Mernis” тизимидан аҳоли ҳақида ёзувлари, манзилларни рўйхатга олиш тизимидан ёзувлар, “Polnet” тизимидан ҳайдовчилик гувоҳномалари ёзувлари, қидирувда бўлган шахс гувоҳномалари, Марказий банкдан валюта курслари, ер реестри ва “Takbis” тизимидан кадастр ёзувларини дарҳол олиш имкони мавжудлиги, шунингдек, тизим ёрдамида транспорт воситаларини олиб қўйиш ва уларни бошқариш ҳуқуқидан маҳрум қилиш¹ мумкинлигини таъкидлайди. Диссертант мамлакатимиз прокуратура органларида ишларни самарали ташкил этиш, прокуратура органлари фаолиятининг очиқлиги ва шаффофлигини, прокурор назорати самарадорлиги ва

¹ UYAP - Genel Bilgi // UYAP ахборот тизими веб-сайти – <https://uyap.gov.tr/Genel-Bilgi>.

нативавийлигини ошириш мақсадида Бош прокуратура ва Олий суд ахборот тизимларини ўзаро интеграция қилишга қаратилган ягона ахборот тизимини ва унинг ҳуқуқий асосларини ишлаб чиқиш заруратини асослантиради.

Диссертант Туркия Президентнинг “2021-2025 йилларга мўлжалланган сунъий интеллект бўйича миллий стратегия” тўғрисидаги 2021/18-сонли фармойиши асосида қабул қилинган Стратегия доирасида суд ва ҳуқуқни муҳофаза қилиш, хусусан, прокуратура фаолиятига сунъий интеллект технологиялари жорий этишнинг ҳуқуқий асосларини яратиш ишлари жадал суръатларда амалга оширилаётганлигини, Туркия Миллий сунъий интеллект стратегиясининг 2024-2025 йиллар учун Ҳаракатлар режаси тасдиқланганлигини ҳамда Туркияда сунъий интеллект соҳасида биринчи қонун лойиҳаси 2024 йилнинг 24 июнида мамлакат Парламентида, яъни Туркиянинг Буюк Миллий Мажлисида тақдим этилганлигини ижобий тажриба деб баҳолайди.

Тадқиқотчи келажакда Ўзбекистон Республикасида ҳам сунъий интеллект технологияларининг хавфсиз ва этик қоидаларга мувофиқ қўлланилишини таъминлаш; шахсий маълумотларни ҳимоя қилиш ва махфийлик ҳуқуқларини ҳимоя қилиш ҳамда сунъий интеллект тизимларини рўйхатга олиш ва мувофиқлик баҳоларидан ўтказиш мақсадида “Сунъий интеллект тўғрисида”ги қонунни қабул қилиш таклифини илгари суради. Шу ўринда прокуратура органлари фаолиятида сунъий интеллект имкониятларидан фойдаланиш прокуратура органлари фаолияти очиқлиги ва шаффофлигини таъминлашнинг ҳуқуқий жиҳатларини янада такомиллаштиришни тақозо этади. Муаллиф таҳлиллардан келиб чиқиб, Ўзбекистон Республикаси “Прокуратура тўғрисида”ги Қонунининг 45-моддасига (*Прокурорлар фаолиятини баҳолаш*) қўшимча ва ўзгартиришлар киритиш ва унда прокурорлар фаолиятини баҳолашнинг асосий мезонлари сифатида улар томонидан ўз фаолиятини ошқоралик, очиқлик ва шаффоф равишда ташкил этилганлигини назарда тутишни таклиф этади.

ХУЛОСА

Тадқиқот натижасида қуйидаги илмий-назарий, амалий таклифлар ҳамда хулосалар ишлаб чиқилди:

I. Илмий-назарий таклиф ва хулосалар:

1. Ўзбекистон ва Туркия прокуратура органлари ривожланиш босқичларини ретроспектив таҳлил қилиш асосида ҳар иккала давлатда ҳам “прокуратура институти” XIX асрда юзага келганги асосланди.

2. Туркияда прокуратура органларининг ташкил этилиши Усмонлилар империясининг ҳукмронлик йиллари, аниқроғи, XIX асрга тўғри келиши, айнан ушбу даврга келиб Усмонлилар империясининг қонунчилик ва суд-ҳуқуқ тизими тубдан янгиланиб, “прокуратура институти” бугунги

кўринишда фаолият кўрсата бошлаганлиги, Султон Махмуд II, Султон Абдулмажид II, Султон Махмуд II ва Мустафо Камол Отатурк даврида амалга оширилган суд-ҳуқуқ тизими ислоҳотлари эса прокуратура органларининг ташкилий-ҳуқуқий асосларини ривожланишига улкан таъсир этганлиги тарихий-илмий жиҳатдан асослаб берилди.

3. Мустафо Камол Отатурк даврига келиб, ҳозирги замонавий Туркия прокуратурасининг шаклланиши бошланганлиги ҳамда давлат идоралари ичида энг асосий ҳуқуқни муҳофа қилувчи органлардан бирига айланганлиги тўғрисидаги илмий хулосага келинди.

4. Қатор олимларнинг илмий тадқиқотлари, прокуратура тарихига бағишланган манбаларни ўрганиш асносида Ўзбекистонда прокуратура институтининг шаклланиши ва унинг ривожланиш даври 5 та асосий босқичга бўлиб ўрганилиши лозимлиги тақлиф этилади. Хусусан:

1) Чор Россияси мустамлакасида октябрь инқилобигача бўлган биринчи давр (1868-1917 йиллар оралиғи);

2) прокуратура қайтадан ташкил этилиб, фаолият кўрсатган 1917-1924 йиллар оралиғидаги иккинчи давр;

3) прокуратура фаолиятининг 1924 йилдан 1992 йилга қадар бўлган учинчи даври;

4) прокуратура фаолиятининг 1992 йил январь ойидан 2016 йилгача бўлган тўртинчи даври;

5) прокуратура фаолиятининг 2016 йилдан бошланиб, ҳозирга қадар давом этаётган бешинчи – энг янги давридир.

5. Ўзбекистон Республикаси прокуратура органлари Туркия прокуратура органларидан фарқли равишда ўз моҳиятига кўра, мустақил ҳуқуқни муҳофаза қилувчи орган эканлиги ҳақидаги илмий-назарий қарашлар асослаб берилди.

6. Ўзбекистон ва Туркия прокуратура органлари тизими бу – Бош прокурор раҳбарлик қиладиган, қонун устуворлигини таъминлаш, қонунийликни мустаҳкамлаш, фуқароларнинг ҳуқуқ ҳамда эркинликларини, жамият ва давлатнинг қонун билан қўриқладиган манфаатларини, ҳуқуқий тартибот ва давлат тузумини ҳимоя қилишга қаратилган ўзаро боғлиқ функция ва вазифаларни бажарадиган прокуратура органлари ва муассасаларининг ягона ҳамда марказлашган мажмуи эканлиги ҳақида хулоса қилинди.

7. Туркия Республикаси прокуратура органлари Европа модели асосида ташкил этилган бўлиб, уларнинг асосий вазифаси жиноий таъқибни амалга ошириш, Ўзбекистон Республикаси прокуратурасининг асосий вазифаларидан бири сифатида эса қонунларнинг аниқ ва бир хилда бажарилиши устидан назоратни амалга ошириш эканлиги ҳақидаги хулосага келинди.

8. Туркия Республикаси прокуратура органларининг тизимига нисбатан Ўзбекистон Республикаси прокуратура органларининг тизими ҳамда фаолият йўналиши кенг қамровли ва мураккаброқ тузилишга эга эканлиги асослаб берилди.

9. Туркия прокуратура органларида сиёсий партиялар фаолияти устидан назорат қилиш йўналиши мавжуд эканлигидан фарқли равишда, Ўзбекистон прокуратура органларининг асосий фаолият йўналиши сифатида сиёсий партиялар фаолияти устидан назорат бегиланмаганлиги ижобий жиҳат сифатида эътироф этилиб, бу жамиятда демократик институтларнинг самарали фаолият кўрсатилишига олиб келиши асослаб берилди.

10. Ўзбекистон прокуратура органлари фаолиятини ташкил этишнинг ҳуқуқий асоси ҳисобланган Бош прокуратура ҳайъатининг қарорлари, Бош прокурор буйруқлари, фармойишлари, кўрсатмалари каби ҳуқуқий ҳужжатлар Туркия прокуратура органларида фаолиятини ташкил этишнинг ҳуқуқий асоси сифатида кўзда тутилмаганлиги ҳақидаги хулосага келинди.

II. Қонунчиликни такомиллаштиришга оид таклифлар:

1. Ўзбекистон Республикаси “Прокуратура тўғрисида”ги Қонунининг 45-моддасига (*Прокурорлар фаолиятини баҳолаш*) қўшимча ва ўзгартиришлар киритиш таклиф этилади. Жумладан, прокурорлар фаолиятини баҳолашнинг асосий мезонлари сифатида улар томонидан ўз фаолиятини ошқоралик, очиклик ва шаффоф равишда ташкил этилганлиги кабиларни ҳам киритиш таклиф этилади.

2. Ўзбекистон Республикасида ҳам сунъий интеллект технологияларининг хавфсиз ва этик қоидаларга мувофиқ қўлланилишини таъминлаш, шахсий маълумотларни ҳимоя қилиш ва махфийлик ҳуқуқларини ҳимоя қилиш ҳамда сунъий интеллект тизимларини рўйхатга олиш ва мувофиқлик баҳоларидан ўтказиш мақсадида “Сунъий интеллект тўғрисида”ги қонунни қабул қилиш зарурияти мавжудлиги асослаб берилди.

3. Туркия тажрибаси (“UYAP”, “SEGBIS”) асосида судлар ва прокуратура органлари ўртасида ахборот ва ҳужжат алмашинувини тезкорлик билан амалга оширишга кўмаклашувчи ягона ахборот тизимини яратиш таклифи илгари сурилади. Бу орқали, прокуратура органларида ишларни ташкил этиш, прокурор назоратининг шакл ва услубларини такомиллаштириш, прокуратура органлари фаолиятининг очиклиги ва шаффофлигини, прокурор назорати самарадорлиги ва натижавийлигини ошириш учун қулай шарт-шароитлар яратилиши асослаб берилди.

III. Ҳуқуқни қўллаш амалиёти ва прокуратура органларининг ташкилий-ҳуқуқий асосларини такомиллаштиришга оид таклифлар:

1. Туркияда Ўзбекистондаги каби прокуратура органлари фаолиятини тартибга солувчи махсус қонун қабул қилинмаган бўлса-да, бу зарурий ҳуқуқий асослар яратилмаганлигини англатмаслиги, Туркия прокуратура органлари фаолиятининг ҳуқуқий асослари сифатида Туркия Республикаси Конституцияси, “Давлат хизматчилари тўғрисида”, “Судьялар ва прокурорлар тўғрисида”ги қонунлар, шунингдек, Жиноят ва Жиноят-процессуал кодекслари хизмат қилиши асослаб берилди.

2. Туркияда прокуратура органлари ходимларининг меҳнат ва ижтимоий ҳуқуқлари (иш вақти, дам олиш вақтлари ва ҳ.к.) алоҳида қонун билан (*“Давлат хизматчилари тўғрисида”ги Қонун*) тартибга солиниши Ўзбекистон учун ижобий тажриба бўлиб хизмат қилиши ҳақидаги хулосалар илгари сурилди. Шу сабабли, амалдаги “Прокуратура тўғрисида”ги Қонунда прокуратура органлари ходимларини рағбатлантириш, интизомий жазо турлари ва уларни қўллаш тартиби, хизмат текширувини тайинлаш ва ўтказиш тартиби, ўзига нисбатан хизмат текшируви ўтказилаётган ходимнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари, текширув муддатлари, текширув ўтказилаётган вақтда ходимни ишдан четлатиш асослари ва тартиблари, прокуратура органлари ходимларининг моддий ва ижтимоий таъминоти, ходимларнинг иш вақти ва меҳнат таътили, прокуратура органлари ходимлари ҳамда уларнинг оила аъзоларининг ижтимоий кафолатлари каби масалаларни алоҳида бўлим (боб, модда) сифатида киритиб тартибга солиш лозимлиги таклиф этилди.

3. Мамлакатимизда ҳам Туркия тажрибасидан келиб чиққан ҳолда, прокуратура органлари фаолиятига бевосита боғлиқ бўлган айрим ҳуқуқий муносабатларни тартибга солишга қаратилган қонун ҳужжатларини (масалан: “Жиноят ишлари бўйича халқаро суд ҳамкорлиги” ва “Экстрадиция тўғрисида”ги ва бошқалар) ишлаб чиқиш таклиф этилади.

4. Прокуратура органлари томонидан назорат тадбирларини ташкил этиш ва ўтказиш жараёни ҳам очиқ ҳамда шаффофлигини таъминлаш мақсадида Ҳар бир йўналиш бўйича ўтказиладиган текширишлар жадвали, назорат объектларида ўрганилиши лозим бўлган мажбурий талаблар ва уларнинг қонуний асослари электрон реестрини юритиш ва уларни янгилаб бориш тизимини жорий этиш асослаб берилди.

5. Ўзбекистон ва Туркия прокуратура органлари тизимини қиёсий-ҳуқуқий таҳлил қилиш натижаларига кўра, қуйидаги таклифлар:

1) амалдаги “Прокуратура тўғрисида”ги Қонунда прокуратура органлари малака кенгашларининг ҳуқуқий мақомини аниқ белгилаш, кенгашларнинг кадрларни танлаш ва жой-жойига қўйиш билан боғлиқ ваколат ва вазифаларини кучайтириш;

2) малака кенгашларининг раҳбарлик лавозимига тайинлаш тўғрисида берган таклифи асосида прокурор этиб тайинланган ходимларнинг, фақатгина, ушбу кенгаш хулосаси билан лавозимдан озод этилиши, кенгаш розилик бермаган тақдирда эса лавозимдан озод этилмаслигини қонунда мустаҳкамлаш;

3) фаолиятида қонунийликнинг ҳолати ва фуқароларнинг ҳуқуқлари ҳамда эркинликлари, жамият ва давлатнинг қонуний манфаатларини ҳимоя қилишнинг таъминланишига эришиб, алоҳида ўрнак, жонбозлик ва фидойилик кўрсатган прокурорларни босқичма-босқич 10 йил ёки умрбод лавозимга тайинлаш амалиётини йўлга қўйиш, бу борада амалдаги қонунчилик ҳужжатларига тегишли ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш лозимлиги таклиф этилади.

6. Туркия прокуратура органлари фаолиятининг судларда ишлар кўрилишида прокурор ваколатини таъминлаш, давлат айбловини қўллаб-қувватлаш ҳамда суд қарорларининг қонунийлиги, асослилиги ва адолатлилигини таъминлаш йўналиши ўрганиш орқали қуйидаги:

1) Туркия прокуратура органларига ўхшаб, Ўзбекистонда ҳам прокуратура органларига исталган суд қарорини ўрганиш ва унга муносабат билдириш ваколатини бериш;

2) Ўзбекистон Республикаси Президентининг 16.01.2023 йилдаги “Одил судловга эришиш имкониятларини янада кенгайтириш ва судлар фаолияти самарадорлигини оширишга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПФ-11-сон Фармонига асосан бошланган Одил судловни амалга оширишга кўмаклашиш бўйича ихтисослашган прокурорлар корпусини ривожлантириш бўйича чора-тадбирларни тизимли давом эттириш, бунда:

– узоқ муддатли истиқболда (5-10 йил) туман (шаҳар) прокурорларининг судларда прокурор ваколатини таъминлаш бўйича ёрдамчиларини жиноят, фуқаролик, маъмурий ва иқтисодий ишлар бўйича алоҳида-алоҳида ихтисослаштириш, бунинг учун туман-шаҳар прокуратураларига қўшимча штат birlikларини ажратиш;

– ушбу ихтисослашган прокурорлар корпуси вакилларини алоҳида хизмат хоналари ажратган ҳолда, туман (шаҳар) судларида доимий фаолият кўрсатишини таъминлаш;

– ихтисослашган прокурорлар корпуси вакилларининг ҳақиқий мустақиллигини таъминлаш мақсадида уларни туман (шаҳар) ва вилоят прокурорлари бўйсунувидан тўғридан-тўғри Бош прокуратура бўйсунувига ўтказиш таклифи илгари сурилади.

**SCIENTIFIC COUNCIL № DSc.31/31.12.2020.Yu.67.01 FOR AWARDING
SCIENTIFIC DEGREES AT THE LAW ENFORCEMENT ACADEMY
OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN**

**LAW ENFORCEMENT ACADEMY OF THE REPUBLIC OF
UZBEKISTAN**

ABDUOLIMOV URINBOY KHUDOBERDIEVICH

**IMPROVING THE ORGANIZATIONAL AND LEGAL BASIS OF THE
PROSECUTOR'S OFFICE (IN THE CASE OF UZBEKISTAN AND
TURKEY)**

12.00.07 - Judicial power. Prosecutor's supervision.
Organization of law enforcement activities. Advocacy

ABSTRACT
of the dissertation of Doctor of Philosophy (PhD) on Legal Sciences

Tashkent – 2024

The theme of the Doctor of Philosophy (PhD) dissertation was registered at the Supreme Attestation Commission at the Ministry of higher education, science and innovations of the Republic of Uzbekistan under the number B2021.4.PhD/Yu637.

The dissertation has been prepared at the Law Enforcement Academy of the Republic of Uzbekistan. The abstract of the dissertation is posted in three (Uzbek, English, Russian, (summary)) languages on the website of the Scientific Council (www.proacademy.uz) and on the website of Ziyonet information and educational portal (www.ziyonet.uz).

Scientific supervisor:	Mamasiddiqov Muzaffarjon Musajonovich Doctor of Sciences in Law, Professor
Official opponents:	Tulyaganov Abdumannon Abdujabborovich Doctor of Sciences in Law, Professor Makhmudov Alisher Abdusalimovich Doctor of philosophy (PhD) in Law, Associate professor
Leading organization:	National Center for Human Rights of the Republic of Uzbekistan

The defense of the dissertation will be held on December 19, 2024 at 14:30 pm the meeting of the One-time Scientific Council No. DSc.31/31.12.2020.Yu.67.01 at the Law Enforcement Academy of the Republic of Uzbekistan (Address: 100047, Tashkent city, Rikhsiliy street, 9. Tel.: (99871) 202-04-96; e-mail: info@proacademy.uz).

The dissertation is available at the Information Resource Center of the Law Enforcement Academy of the Republic of Uzbekistan (registration number 50). (Address: 100047, Tashkent city, Rikhsiliy street, 9; e-mail: info@proacademy.uz).

The abstract of the dissertation is distributed on December 6, 2024.

(Registry protocol № 16 dated on December 6, 2024).

_____ **M.M. Turgunov**
Acting chairman of the Scientific Council
awarding Scientific Degrees, Doctor of Sciences
in Law, associate Professor

_____ **Sh.I. Shayzakov**
Scientific secretary of the Scientific Council
awarding Scientific Degrees, Doctor of
Philosophy in Law, associate Professor

_____ **M.A. Aminjanova**
Chairman of the Scientific seminar at the
Scientific Council awarding Scientific Degrees,
Doctor of Sciences in Law, Professor

INTRODUCTION (abstract of PhD thesis)

The actuality and relevance of the dissertation them. All countries in the world are facing global challenges related to international security and development, as well as threats associated with the growth of organized crime and corruption. Such threats are manifested in the weakening of social and legal control over crime-related situations, the intertwining of executive and legislative powers with criminal structures, and their increasing penetration into the management of banking, major industrial sectors, trade organizations, and goods distribution networks. Transparency International's Corruption Perceptions Index for 2023 shows that corruption is developing globally¹. Over the past three years, 47 percent of companies have suffered from economic crimes or fraud². Effective solutions to such global problems of the modern world require the unification of the global community in the fight against crime, the creation of an effective system to combat existing problems through international relations, and the improvement of the organizational and legal basis of law enforcement agencies, in particular the prosecutor's office, responsible for strengthening the rule of law and law enforcement.

The intensification of integration processes in the world is also affecting the law enforcement sphere. In particular, strengthening cooperation between law enforcement agencies of historically, ethnically, linguistically, and culturally interconnected countries - Uzbekistan and the Republic of Turkey - requires a deep study of the role, status, functions, and powers of the prosecutor's offices of the two countries in the system of state bodies through the study of legislative experience. The ratification of the Nakhichevan Agreement on the Establishment of the Cooperation Council of Turkic-Speaking States (Nakhichevan, October 3, 2009) and the establishment of the development of regional cooperation in the field of law enforcement in Article 2 of this Agreement as one of the main tasks of the organization³ demonstrates the relevance of finding scientific solutions to problems related to the historical-legal and theoretical foundations of the activities and organization of the prosecutor's offices of these states, the main directions and functions of their activities, the introduction of advanced information and communication technologies into the activities of the prosecutor's offices, ensuring transparency, and increasing their accountability to society.

In the context of building a new Uzbekistan, Turkey, as an important strategic partner, contributes to the achievement of our country's global and regional goals. The numerous official visits and bilateral meetings of President Shavkat Mirziyoyev to Turkey are aimed at further strengthening relations and achieving new positive

¹ <https://www.transparency.org/en/cpi/2023/index/uzb>

² <https://www.pwc.com/gx/en/services/forensics/economic-crime-survey.html>

³ Ўзбекистон Республикасининг 2019 йил 14 сентябрдаги “Туркий тили давлатлар ҳамкорлик Кенгашили тузиш тўғрисидаги Нахичеван Битимини (Нахичеван, 2009 йил 3 октябрь) ратификация қилиш ҳақида”ги ЎРҚ-568-сон Қонуни // Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 14.09.2019 й., 03/19/568/3746-сон.

results. The signing of a Memorandum of Understanding between the Prosecutor General's Office of Uzbekistan and the Prosecutor General's Office of the Supreme Court of Cassation of Turkey during the visit of the Prosecutor General of the Supreme Court of the Republic of Turkey Bekir Şahin to the Prosecutor General's Office of the Republic of Uzbekistan shall serve to raise bilateral partnership to a new level by exchanging best practices in the areas of activities of prosecutor's offices, improving the organizational and legal basis of the prosecutor¹. This requires a scientific and practical study of the historical, legal, and theoretical foundations of the activities and organization of the prosecutor's offices of the two fraternal states, the main directions and functions of their activities, the problems related to the introduction of advanced information and communication technologies into the activities of the prosecutor's offices, ensuring transparency, and increasing their accountability to society.

This research work contributes to the implementation of the tasks stipulated in the Constitution of the Republic of Uzbekistan (2023), the Law "On the Prosecutor's Office" (2001) in new edition, the Decrees of the President of the Republic of Uzbekistan "On the Strategy of Actions for the Further Development of the Republic of Uzbekistan" (2017), "On the Strategy for the Development of New Uzbekistan for 2022-2026" (2022), "On the Strategy "Uzbekistan – 2030" (2023), the Effective Organization of the Implementation of Justice Activities" (2023) and other normative legal acts related to the research topic.

The dependence of the research on the priority areas of development of science and technologies in the country. This dissertation was completed in accordance with the priority direction of science and technology development of Republic I. "Formation of a system of innovative ideas and ways of their implementation in the social, legal, economic, cultural, spiritual and educational development of the information society and democratic state".

The extent of the study of the research problem. In our country, the issues of improving the organizational and legal basis of the prosecutor's office based on the experience of the Turkish state have been studied for the first time as an independent object of research. Some aspects of this topic are covered in the scientific works and educational literature of some legal scholars. In particular, in the works of Z.S. Ibragimov, O.M. Madaliev, M. Makhbubov, B.Kh. Pulatov, F.Kh. Rakhimov, I.B. Juraev, A.B. Komilov, Sh.Zh. Rakhimov, D.Sh. Ibragimov, Sh.I. Zokirov, M.M. Boboev, M.T. Abdukhakimov, A.A. Makhmudov, and others, it has been studied to a certain extent. Therefore, I.B. Juraev focused his research on improving prosecutorial supervision over the implementation of legislation in higher education institutions. In the research work of M.M. Boboev, innovative ideas such as the introduction of an electronic document management system into the activities

¹ Бош прокуратурада Ўзбекистон Республикаси Бош прокурори Ниғматилла Йўлдошевнинг Туркия Республикаси Олий кассацияси Бош прокурори Бекир Шахин билан учрашуви бўлиб ўтди // <https://www.prokuratura.uz/#/newsview?id=3970>

of the prosecutor's office were put forward. Sh.I. Zakirov studied the issues of improving the institution of working with appeals in the prosecutor's office. D.Sh.Ibragimov put forward proposals aimed at improving the organizational and legal basis of prosecutorial supervision over the implementation of legislation on juveniles. Issues related to the participation of the prosecutor in civil, criminal, administrative, and economic proceedings have been studied in the scientific works of M.M. Mamasiddikov, M.Z. Radjapova, D.S. Davudova, Sh.I. Shaizakov, U.T. Shamsidinov, and B.A. Otajonov.

Several researches have been conducted on improving the organizational and legal basis of prosecutor's offices in the CIS member states. Consequently, S.S. Alekseev, P.A. Belyakov, A.D. Berenzon, V.G. Bessarabov, A.Yu. Vinokurov, D. Grigorev, O.S. Kapinus, V.F. Kryukov, O. In the scientific works of Lityagina, L.Magrazde, D.R.Pashtov, V.I.Remnev, B.Yastrebov and other scientists, some aspects of improving the organizational and legal basis of the activities of prosecutor's offices were studied.

Turkish scientists Mustafa Poksay (Mustafa Poksoy), Handan Yokuş Sevo'k (prof. dr. Handan Yokuş Sevük), Ali Kemal Yildiz (prof. dr. Ali Kemal Yildiz), Ezeli Azarkan (prof. dr. Ezeli Azarkan), Erdal Erdelen (prof. Dr. Erdal Yerdelen), Nurchan Gündüz, Wohlers, Kekler (Huber Barbara) and others, the emergence and historical development of the public prosecutor's office in the current situation and issues related to legal status have been researched.¹

However, not only in the Republic of Uzbekistan, but also in Turkey, the activities of the prosecutor's offices of these two sister countries and the historical-legal and theoretical foundations of their organization, the main directions and functions of their activities have not been researched from a comparative-legal point of view, and no separate monographic research has been conducted.

Relation of the dissertation's theme to the scientific-research work of higher education institution where it was implemented. The theme of the dissertation was included in the research plan of the Academy of Law Enforcement of the Republic of Uzbekistan and was carried out within the framework of the scientific direction "Improving the organizational and legal basis of the prosecutor's office (in the case of Uzbekistan and Turkey)" (2021-2024).

The aim of the research is to develop scientifically based proposals and recommendations on improving the organizational and legal basis of the prosecutor's office of our country based on the comparative legal analysis of the experience of Uzbekistan and Turkey.

The tasks of the research are to:

implement the retrospective analysis of the development of the prosecutor's office of Uzbekistan and Turkey;

analyze the theoretical foundations of the activities and organization of the prosecutor's offices of Uzbekistan and Turkey;

¹ Бу ва бошқа манбалар диссертациянинг фойдаланилган адабиётлар рўйхатида келтирилган

study the legal basis of the prosecutor's office of our country;
determine the place and role of the prosecutor's office of the Republic of Uzbekistan in the system of state authorities;
provide the rule of law in the activities of the prosecutor's office;
study the normative legal acts;
study and comparative legal analysis of the system of the prosecutor's office of the Republic of Turkey and the organizational and legal basis of its activities with national legislation;
study the powers and legal status of the prosecutor's offices of Uzbekistan and Turkey, the prospects for their development and the principles of their activities;
conduct comparative legal analysis of the issues of introduction of advanced information and communication technologies in the activities of the prosecutor's office;
develop the proposals and recommendations for the introduction of best practices into the legislation of our country and the activities of the prosecutor's office through a comparative legal study of the organizational and legal basis of the prosecutor's office of the Republic of Turkey.

The object of the research is the legal relations related to the improvement of the organizational and legal basis of the prosecutor's office of our country on the basis of the best practices of the Turkish prosecutor's office.

The subject of the research is the legal status of the prosecutor's office, normative legal acts aimed at organizational and legal regulation of its activities, legislation and practice of Turkey and Uzbekistan, as well as conceptual approaches and scientific and theoretical views existing in legal science.

Research methods. The research methods such as comparative-legal, comprehensive study of scientific sources, sociological (questionnaire surveys), analysis of empirical material and statistical data, interpretation of legislation, observation, study of law enforcement practice, and retrospective analysis have been applied in the research.

Scientific novelty of the research is as follows:

to create a solid legal basis for the activity of the open and fair prosecutor's office, which strictly ensures the rule of law, it is justified to establish in the Law of the Republic of Uzbekistan "On the Prosecutor's Office" the activities, legal status and system of collegial and advisory bodies such as collegiums, qualification councils, ethics councils of the prosecutor's office, the Public Council under the General Prosecutor's Office of the Republic of Uzbekistan;

to effectively organize work in the prosecutor's office, improve the forms and methods of prosecutorial supervision, increase the openness and transparency of the activities of the prosecutor's office, the effectiveness and efficiency of prosecutorial supervision, it is justified to develop the legal basis for the creation of a unified information system aimed at integrating the information systems of the General Prosecutor's Office and the Supreme Court of the Republic of Uzbekistan;

to ensure the rule of law, strengthen the independence of the prosecutor's office, prevent abuse of office and increase the efficiency of the prosecutor's office system, it is justified to establish at the level of the Constitution of our country the norm that the same person cannot hold the position of the Prosecutor General of the Republic of Uzbekistan for more than two consecutive terms;

based on the legal experience of Turkey, in our country, incentives for employees of prosecutor's offices, types of disciplinary punishments and the procedure for their application, the procedure for appointing and conducting service inspections, material and social support of employees of prosecutor's offices, working hours and vacations of employees, social security of employees of prosecutor's offices and their family members and other such sort of proposals to regulate issues such as guarantees in a separate section in the Law of the Republic of Uzbekistan "On the Prosecutor's Office" are justified.

Practical results of the research include as follows:

it is suggested that to strengthen the powers and tasks related to the selection and placement of personnel in the prosecutor's office of the Republic of Uzbekistan, to ensure in practice the inadmissibility of interference in their independence and activities, based on the experience of Turkey, a proposal has been put forward to clearly define the legal status of qualification councils established in the General Prosecutor's Office of the Republic of Uzbekistan, the prosecutor's offices of the Republic of Karakalpakstan, regions, Tashkent city and equivalent prosecutor's offices in the current Law "On the Prosecutor's Office";

it is justified that the necessity to include in the current Law "On the Prosecutor's Office" a proposal to gradually appoint prosecutors who have achieved the state of legality and ensuring the protection of the rights and freedoms of citizens, the legitimate interests of society and the state, and have set a special example of diligence and selflessness, not for a 5-year term in the long term, but for 10 years or for life;

it is justified that to ensure the use of artificial intelligence technologies in accordance with safe and ethical rules in the Republic of Uzbekistan; the necessity to adopt the Law "On Artificial Intelligence" in order to protect personal data and protect confidentiality rights, as well as to register and conduct conformity assessments of artificial intelligence systems is justified;

it is justified that the experience of Turkey ("UYAP," "SEGBIS"), the necessity to create a unified information system that facilitates the rapid exchange of information and documents between courts and prosecutor's offices is justified.

Reliability of research results. The research findings are based on the norms of international law and national law, the legislative experience of the Republic of Turkey, the practice of applying national legislation, sociological research in the form of surveys, interviews, and expert assessments, the results of statistical data analysis are summarized and documented. In addition, the conclusions were summarized and formalized with relevant documents based on sociological surveys

conducted among 730 employees of the prosecutor's office and other civil service offices (MIA, SSS, courts, justice), statistical data on the activities of the prosecutor's office in 2020-2023, the results of case management and document execution. Conclusions, proposals, and recommendations have been tested, and their results have been published in leading national and foreign publications. The results obtained were approved by the competent authorities and implemented in practice.

The scientific and practical significance of the results of the research. The scientific conclusions, proposals, and recommendations developed as a result of the research were utilized in the development of the Law of the Republic of Uzbekistan "On the Prosecutor's Office", the Law of the Republic of Uzbekistan "On Introducing Amendments and Additions to Certain Legislative Acts of the Republic of Uzbekistan Aimed at Improving the Activities of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan in Connection with the Adoption of the New Edition of the Constitution of the Republic of Uzbekistan" on February 19, 2024, No. ZRU-909 and the Decree of the President of the Republic of Uzbekistan "On Additional Measures for Effective Organization of the Implementation of Justice" on January 16, 2023 No. DP-12.

The practical significance of the research results is determined by the fact that the scientific conclusions, proposals and recommendations put forward in it can be used in organizing the activities of the prosecutor's office of the Republic of Uzbekistan, as well as in preparing various teaching and methodological materials for students of the Law Enforcement Academy of the Republic of Uzbekistan, Tashkent State University of Law, and law faculties. Additionally, these findings can be utilized in conducting lectures and seminars on the modules "Prosecutor's supervision", "Constitutional law" and "Law enforcement agencies" in higher education institutions and law colleges, as well as in carrying out scientific research.

Implementation of the research results. The scientific results obtained during the research have been implemented in the following:

the proposal that to establish in legislation the activities, legal status, and structure of collegial and advisory bodies within the prosecution system, such as boards of the prosecutor's offices, qualification councils, ethics councils, and the Public Council under the General Prosecutor's Office of the Republic of Uzbekistan, has been incorporated into the draft Law of the Republic of Uzbekistan "On the Prosecutor's Office" (Reference of the General Prosecutor's Office of the Republic of Uzbekistan on August 8, 2022, No. 27/2-185-22). The adoption of this proposal shall serve to create a solid legal foundation for the activities of an open and fair prosecutor's office, strictly ensuring the rule of law.

the proposal that to develop the legal basis for creating a unified information system aimed at integrating the information systems of the General Prosecutor's Office and the Supreme Court is based on the third paragraph of part 1 of the Decree of the President of the Republic of Uzbekistan "On additional measures for the effective organization of the administration of justice", on January 16, 2023, No.

DP-12; the proposal that this paragraph was used in formulating the task of fully establishing mutual act exchange by integrating the information systems of the General Prosecutor's Office and the Supreme Court (Reference of the General Prosecutor's Office of the Republic of Uzbekistan, on June 13, 2024, No. 27/2-144-24). The adoption of this proposal served to effectively organize work in the prosecutor's office, improve the forms and methods of prosecutorial supervision, increase the openness and transparency of the activities of the prosecutor's office, the effectiveness and efficiency of prosecutorial supervision.

the proposal that the same person may not hold the position of Prosecutor General of the Republic of Uzbekistan for more than two consecutive terms was used in the formation of Article 12 of the Law "On the Prosecutor's Office" in accordance with the first article of the Law of the Republic of Uzbekistan "On amendments and additions to certain legislative acts of the Republic of Uzbekistan aimed at improving the activities of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan in connection with the adoption of the new edition of the Constitution of the Republic of Uzbekistan" on February 19, 2024, No. URL-909 (Reference of the Committee on Anti-Corruption and Judicial Affairs of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan, on May 13, 2024, No. 04/2-10-1126). The adoption of this proposal served to ensure the rule of law, strengthen the independence of the prosecutor's office, prevent abuse of power, and enhance the effectiveness of the prosecutorial system.

the proposal that to regulate in detail in the legislation such issues as incentives for employees of the prosecutor's office, types of disciplinary sanctions and the procedure for their application, the procedure for appointing and conducting service inspections, material and social security of employees of the prosecutor's office, working hours and leave of employees, social guarantees for employees of the prosecutor's office and their family members is reflected in paragraphs 1-3 of Article 106 "Responsibility of employees of the prosecutor's office", paragraphs 1-2 of Article 107 "Disciplinary sanctions", paragraphs 1-2 of Article 108 "Material security of employees of the prosecutor's office", paragraphs 4-8 of Article 110 "Working hours and leave of employees", and paragraphs 1, 3, 5, 6, 7 of Article 111 "Social guarantees for employees of the prosecutor's office and their family members" of the draft law of the Republic of Uzbekistan "On the Prosecutor's Office" in its new edition (Reference of the Prosecutor General's Office of the Republic of Uzbekistan, on June 25, 2024, No. 27/2-157-24). The adoption of these proposals served to strengthen the social protection of employees of the prosecutor's office, increase the effectiveness of the tasks assigned to the prosecutor's office, improve the quality and proper organization of work in this regard.

Approbation of the results of the research. The results of this research have been shared at 4 scientific conferences, including 2 international and 2 republican scientific-practical conferences, round tables and seminars.

Publication of the research results. A total of 17 articles have been published on the dissertation topic, including 4 international and 3 republican scientific-practical conferences, 10 scientific journals (including 3 in foreign journals).

The structure and volume of the dissertation. The content of the dissertation consists of an introduction, 3 chapters covering 8 paragraphs, a conclusion, a list of references and appendices. The volume of the dissertation is 156 pages.

THE MAIN CONTENT OF THE DISSERTATION

The introduction of the dissertation (dissertation abstract) highlights the relevance and demand for the research topic, the research's alignment with the priority directions of science and technology development in the republic, the degree of study of the problem under investigation, the connection of the dissertation topic with the research work of the higher educational institution where the dissertation was completed, the goals and objectives, the object and subject, the research methods, the scientific novelty and practical results of the research, the reliability of the research results, their scientific and practical significance.

The first chapter of the dissertation is entitled “**The Activities of the Prosecutor’s Office in Uzbekistan and Turkey and the Historical-Legal and Theoretical Foundations of Its Organization**”, which examines a retrospective analysis of the development of the prosecutor’s office in Uzbekistan and Turkey, the role and legal status of the prosecutor’s office in the system of state power in Uzbekistan and Turkey, the activities of the prosecutor’s office in Uzbekistan and Turkey, and the legal basis of its organization.

According to the author, a retrospective analysis of the development of prosecution bodies in Uzbekistan and Turkey shall pave the way for strengthening cooperation between the two countries in the field of prosecution. Furthermore, the exchange of experience between these nations shall contribute to the improvement of legal systems on an international scale. In the first paragraph, analyzing the stages of development of the prosecutor’s office of both countries, based on the opinions of scientists in this field (Z. Ibragimov, M. Makhbubov, G. Malikova, B. Pulatov, O. Madaliev, Sh. Zakirov, Sh. Saidov), the author came to the conclusion that the stages of formation and development of the prosecutor’s office in our country are divided into 5 periods: first, the period from the colonisation of Tsarist Russia to the “October Revolution” (between 1868 and 1917); second, the period between 1917 and 1924, when the prosecutor’s office was reorganized and operated; third, the period of the prosecutor’s office’s activity from 1924 to January 1992; fourth, the period from January 1992 to 2016; fifth, the most recent period of the prosecutor’s office’s activity, which began in 2016 and continues to this day.

The author, analyzing the stages of formation and development of the Turkish prosecutor’s office, draws certain conclusions about its specific features and similarities to the previous stage. In particular, the dissertation analyzes the views of Turkish scholars (Yılmaz Yurtseven, Gamze Nur Şahin) regarding the establishment

of a centralized legal system during the Ottoman Empire, founded by Usman Ghazi. It explores the emergence of the first manifestations of the institution of officials (Savcı) responsible for ensuring the implementation of law. These officials appeared as accusers of persons suspected of committing crimes, guardians of public order, representatives of the law, and agents of executive power before relevant authorities. The dissertation attempts to scientifically substantiate that this institution's functions and duties were similar to those of the muhtasib institution, which supervised compliance with Sharia norms in the territory of present-day Uzbekistan during the 9th-12th centuries. It was concluded that the requirements for a muhtasib in those times - namely, to be a person who acts in accordance with their moral and religious duty, possesses high virtues, is honest, and, of course, knows the generally binding norms of that period, particularly the norms of Sharia - were similar to the requirements placed on modern law enforcement officers, including those working in the prosecutor's office.

In the second paragraph, titled "The Role and Legal Status of the Prosecutor's Offices of Uzbekistan and Turkey in the System of State Power", the author focuses on the role, powers, and status of the prosecutor's offices of both countries in the system of state power. The author analyzes the views of Uzbek (Z. Islomov, M. Radjabova, A. Makhmudov, S. Karimov, T. Shodmonov, M. Rustamova) and Turkish (Hüseyin Şik, Ali Selim Genç, Nurcan Gündüz) legal scholars who attempt to justify the prosecutor's office's affiliation with the legislative, executive, and judicial branches of power. According to the author, the fact that the Turkish prosecutor's office has organized its activities primarily based on the European (German, French) model, that the provisions related to the prosecutor's office are outlined in Section 3 of the Turkish Constitution titled "Judicial Power", and that the prosecutor's office is a body that facilitates the administration of justice and oversees the implementation of criminal prosecution (investigation), indicates its belonging to the judicial system. However, it can be concluded that currently, there is a tendency in Turkey for the prosecutor's office to be independent from the executive (ministry of justice) and judicial authorities, for prosecutors to be governed by their own leaders, and for the powers of prosecutors to be balanced and coordinated in accordance with the country's Constitution.

Analyzing the main aspects related to the activities of the Turkish prosecutor's office and the legal basis of its organization, the author draws the following conclusions:

Firstly, the independence of the prosecutor's office guarantees the independence of the judiciary. Therefore, strengthening the independence of prosecutors in the Constitution of Turkey is of great importance for the fair and impartial administration of justice.

Secondly, in Turkey, prosecutors work at various levels, including the Supreme Court of Cassation, regional courts, and local courts. The Prosecutor General heads

the prosecutor's office at various levels, and the prosecutors work under his supervision.

Thirdly, the Criminal Procedure Code of Turkey regulates criminal investigations and judicial processes. It defines the powers and responsibilities of prosecutors in initiating and conducting criminal cases.

Fourth, the Law "On Judges and Prosecutors" (Hakimler ve savcılar kanunu) regulates matters concerning the appointment to positions related to judges and prosecutors, promotion, and disciplinary liability. Additionally, the structure and activities of the Supreme Council of Judges and Prosecutors (Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK)) are also regulated by this Law.

Fifth, prosecutors have the right to initiate an investigation, gather evidence, and make a decision to charge individuals accused of committing a crime. They also participate in court on behalf of the state during criminal proceedings, present evidence of a crime, and engage in a debate on the application of law.

Sixth, the Supreme Council of Judges and Prosecutors (SCP) has the authority to apply disciplinary proceedings and other punitive measures against judges and prosecutors. In this case, disciplinary and other types of penalties may be applied for violations of professional behavior.

Seventh, the Turkish prosecutor's office actively cooperates in international arena, especially in the fight against transnational crimes. This cooperation includes requests for extradition, mutual legal assistance and cooperation with international organizations.

Analyzing the existing differences in the organizational and legal basis of the activities of the prosecutor's offices of Uzbekistan and Turkey, the author concludes that the legal reforms being implemented in Uzbekistan are primarily aimed at specializing the prosecutor's office and implementing control over compliance with legislation regulating the most pressing and acute socio-economic issues in the country (such as the use of fuel and energy resources, poverty reduction, etc.). In contrast, the Turkish prosecutor's office mainly focuses on promoting the administration of justice, ensuring the independence of prosecutors in court, carrying out criminal prosecution (investigation), and strengthening the social protection of prosecutor's office employees.

Based on a comparative legal analysis, the author justified the proposal to introduce a separate article entitled "Legislation on the Activities of Prosecutor's Offices" into the draft Constitutional Law of the Republic of Uzbekistan "On the Prosecutor's Office" in a new edition, which provides for the detailed regulation of such important issues as the organization of the country's prosecutor's offices, the procedure for their activities, as well as their powers and the procedure for serving in the prosecutor's office. Meantime, according to the results of a social survey conducted as part of the study, 91.5% of the 730 respondents, consisting of prosecutors who participated in it, supported this proposal.

The author positively evaluates that the Council of Judges and Prosecutors (Hakimler ve Savcılar Kurulu) is considered an important body in ensuring the independence of prosecutors in Turkey, according to Turkish legal scholars F. Yenisey, B. Erdem, and V. Uzbek. This Council resolves issues such as the appointment and promotion of prosecutors, as well as their disciplinary responsibility. The independence and effectiveness of this body protect prosecutors from external influences in carrying out their activities.

In the third paragraph, titled "The Activities of the Prosecutor's Offices of Uzbekistan and Turkey and the Legal basis of Their Organization", the researcher proposes, based on the experience of Turkey, to define the qualification councils and ethics councils of the prosecutor's offices of our country as collegial bodies of the prosecutor's office. The researcher also suggests including an article entitled "System of Collegial and Advisory Bodies of the Prosecutor's Office" in the draft Constitutional Law of the Republic of Uzbekistan "On the Prosecutor's Office". This article would incorporate regulations governing the activities of collegial and advisory bodies in the prosecutor's offices, such as the boards of the prosecutor's offices, qualification councils of the prosecutor's offices, ethics councils of the prosecutor's offices, and the Public Council under the Prosecutor General's Office of the Republic of Uzbekistan.

The second chapter of the dissertation is entitled "**Organization of the activities of the Prosecutor's Office in Uzbekistan and Turkey, its main directions and functions**", it examines the system of prosecutor's offices in Uzbekistan and Turkey, its similarities and differences, the organization of the activities of the prosecutor's offices of Uzbekistan and Turkey, and the main directions of their activities, as well as the powers of the prosecutor's offices of Uzbekistan and Turkey, and their classification.

Based on the results of the study of the system and activities of the prosecutor's office of Uzbekistan and Turkey, the author draws the following conclusions:

The system of prosecutorial bodies of Uzbekistan and Turkey is a unified and centralized complex of prosecutorial bodies and institutions headed by the Prosecutor General, performing interconnected functions and tasks aimed at ensuring the rule of law, strengthening legality, protecting the rights and freedoms of citizens, legally protected interests of society and the state, legal order and the state system;

The prosecutor's offices of the Republic of Turkey are organized based on the European model and carry out their activities in four main areas. Among these areas, ensuring justice and conducting criminal prosecution (investigation) are considered more critical compared to the others. The Prosecutor's Office of the Republic of Uzbekistan is a state body that exercises control over the accurate and uniform implementation of laws in the country, and the direction of control over the implementation of laws plays a key role in its activities.

Compared to the system of the prosecutor's office of the Republic of Turkey, the system and operational scope of the prosecutor's office of the Republic of Uzbekistan have a more comprehensive and complex structure. This is positively assessed due to the presence of oversight on the implementation of legislation, ensuring the powers of prosecutors in courts, organizational control, information and analytical activities, and networks to ensure personal security. However, the establishment of the Department for Political Parties under the Turkish prosecutor's office is evaluated as a negative development, with the reasoning that it could adversely affect the effective functioning of democratic institutions in society.

As the main similarities in the system of prosecutor's offices in Uzbekistan and Turkey, the author substantiates that the organizational structure of the prosecutor's offices in both countries consists of a three-tier system based on the subordination of lower-ranking prosecutors to the Prosecutor General. The existing structural divisions in the organizational structure of the prosecutor's offices in both countries are organized in accordance with the main areas of activity of the prosecutor's office. In Turkey, as in Uzbekistan, there is a Military Prosecutor's Office. The author also notes that departments similar to those in the organizational structure of the Uzbekistan Prosecutor General's Office, such as those ensuring prosecutorial powers in criminal and civil court proceedings, investigating serious crimes, combating organized crime and corruption, implementing information and communication technologies, and ensuring information security, also exist in the organizational structure of the Supreme Court of Cassation's Prosecutor General's Office of the Republic of Turkey.

Analyzing the distinguishing features of the Turkish prosecutor's office from the system of our country's prosecutor's offices, the author draws conclusions that the Turkish prosecutor's office system does not provide for territorial military, transport, and specialized prosecutor's offices, in Turkey, prosecutors work in the criminal and administrative judicial system, in the institutions of the Ministry of Justice, but despite this, the position of a prosecutor in Turkey is part of the state civil service, and their independence is comprehensively guaranteed¹.

According to the author, the prosecutor's office plays an important role in ensuring law and order and the rule of law, therefore, the promotion of prosecutors, material and social support, and social guarantees have a direct impact on the effective functioning of the legal system. In this regard, while analyzing the Turkish Law "On Judges and Prosecutors", the researcher notes that it regulates the working conditions of prosecution employees, promotion processes, incentives, ethical standards, and social guarantees. The researcher also points out that the law provides basic guarantees such as health insurance, pension rights, social security benefits, and life insurance. Furthermore, the researcher states that the law stipulates

¹ Hakimler ve savcilar kanunu, Madde 3. // <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2802&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

additional payments for employees who have served in this system, including bonuses, service awards, and special service compensations.

The analyzing of the opinions of Turkish scholars on the encouragement, social guarantees, and material support of prosecutors, he emphasizes that the principles of equality and fairness should play a key role in determining the material and social rights provided to prosecutors, and that social guarantees for employees, especially healthcare and pension rights, should be further strengthened.

The conclusion is drawn that prosecution employees frequently encounter high workloads and stressful situations, facing significant job responsibilities that can lead to increased psychological pressure and loss of motivation. Therefore, it is necessary to establish psychological support systems for prosecutors and develop procedures that help balance their workload. According to the author, it shall be possible to positively increase the attitude towards the work of exemplary prosecutors by providing them with additional awards, compensations, and higher salaries.

The author emphasizes that the motivation, material and social support, as well as social guarantees of prosecutors are of crucial importance not only in ensuring the effective functioning of the legal system in Turkey, but also in Uzbekistan. The author proposes that incentives for prosecutors, types of disciplinary sanctions and procedures for their application, procedures for appointing and conducting service inspections, material and social security of prosecutors, working hours and leave for employees, and social guarantees for prosecutors and their family members should be expanded. Furthermore, the author concludes that these norms should be regulated in detail in a separate section of the Law of the Republic of Uzbekistan “On Prosecutor’s Office”.

The author analyzes that the terms of office for Prosecutors General in Uzbekistan and Turkey, as well as the issues of establishing legislative restrictions in this regard. The author supports the position of Turkish scholars (Hakan Hakeri, Tugrul Ansay, Don Wallace), who emphasize the importance of limiting the tenure of the Prosecutor General to no more than two consecutive terms. The author reveals that the terms established by law serve to ensure the rule of law over the personal interests of any official, uphold the principles of equality and justice, and play a significant role in combating corruption.

The third chapter of the dissertation is entitled “**Priority directions for improving the activities of the Prosecutor’s Office of Uzbekistan based on the best practices of the Prosecutor’s Offices of the Republic of Turkey**”, the author emphasizes that ensuring information security and controlling public order are among the main priorities in Turkey. The author notes that to facilitate the use of information systems, the primary focus is placed on mobile applications. Additionally, the author highlights the active implementation of the national information system “UYAP”, which facilitates interaction between courts, prosecutor’s offices, and justice departments while describing the convenience of

this information system, it is emphasized that it offers immediate access to criminal records from the judicial registry information system, population records from the “Mernis” system, address registration records, driver’s license data from the “Polnet” system, identification information of wanted persons, currency exchange rates from the Central Bank, land registry and cadastral records from the “Takbis” system. Additionally, it is highlighted that the system enables the confiscation of vehicles and the revocation of driving privileges¹. The dissertation justifies the necessity to develop a unified information system and its legal basis aimed at mutual integration of the information systems of the Prosecutor General’s Office and the Supreme Court of the Republic of Uzbekistan in order to effectively organize work in the prosecution bodies of our country, to increase the openness and transparency of the activities of the prosecution bodies, the efficiency and effectiveness of the prosecutor’s supervision.

Author Turkey, within the framework of the Strategy adopted on the basis of the President’s Decree No. 2021/18 on the “National Strategy for Artificial Intelligence for 2021-2025”², the work of creating the legal basis for the introduction of artificial intelligence technologies in the activities of the judiciary and law enforcement, in particular, the prosecution, is being carried out intensively. Turkey’s National Artificial Intelligence Strategy Action Plan for 2024-2025 considers it a positive experience that it was approved and that the first draft law in the field of artificial intelligence in Turkey was presented to the Parliament of the country, that is, the Grand National Assembly of Turkey, on June 24, 2024³.

The researcher shall ensure the safe and ethical use of artificial intelligence technologies in the Republic of Uzbekistan in the future; proposes the adoption of the Law on Artificial Intelligence to protect personal data protection and privacy rights and to provide for the registration and compliance assessment of artificial intelligence systems. At this point, the use of artificial intelligence capabilities in the activities of prosecution bodies requires further improvement of the legal aspects of ensuring the openness and transparency of the activities of prosecution bodies. Based on the analysis, the author proposes to make additions and changes to Article 45 of the Law of the Republic of Uzbekistan “On the Prosecutor’s Office” (Assessment of the activities of prosecutors) and to provide for transparency, openness and transparent organization of their activities as the main criteria for evaluating the activities of prosecutors.

¹ UYAP - Genel Bilgi // UYAP ахборот тизими веб-сайти – <https://uyap.gov.tr/Genel-Bilgi>.

² Ulusal Yapay Zekâ Stratejisi 2021-2025 // <https://cbddo.gov.tr/uyzs>; <https://cbddo.gov.tr/SharedFolderServer/Genel/File/TR-UlusalYZStratejisi2021-2025.pdf>

³ Türkiye’de Yapay Zeka Alanındaki İlk Kanun Teklifi Meclise Sunuldu // <https://cakmak.av.tr/makale/turkiyede-yapay-zeka-alanindaki-ilk-kanun-teklifi-meclise-sunuldu>

CONCLUSION

As a result of the research, the following scientific-theoretical, practical proposals and conclusions have been developed:

I. Scientific and theoretical conclusions

1. Based on the retrospective analysis of the stages of development of the prosecution bodies of Uzbekistan and Turkey, it was proved that the “institution of the prosecution” was created in the 19th century in both countries.
2. The establishment of prosecution bodies in Turkey dates back to the reign of the Ottoman Empire, more precisely, to the 19th century. The judicial and legal system has been fundamentally renewed and the “institution of the prosecutor’s office” has begun to function in its current form, and the reforms of the judicial and legal system carried out during the era of Sultan Mahmud II, Sultan Abdulmajid II, Sultan Mahmud II and Mustafa Kemal Atatürk have a great impact on the development of the organizational and legal basis of the prosecutor’s office. it was justified from a historical and scientific point of view.
3. A scientific conclusion was reached that by the time of Mustafa Kemal Atatürk, the formation of the modern Turkish prosecutor’s office began and became one of the most basic rights-protecting bodies among state agencies.
4. Based on the scientific research of a number of scientists and the study of sources dedicated to the history of the prosecutor’s office, it is proposed that the formation of the prosecutor’s office in Uzbekistan and the period of its development should be studied in 5 main stages. Specifically:
 - 1) The first period from the colonization of Tsarist Russia to the October Revolution (between 1868 and 1917);
 - 2) the second period between 1917 and 1924, when the prosecutor’s office was reorganized and functioned;
 - 3) third period of activity of the prosecutor’s office from 1924 to 1992;
 - 4) the fourth period of activity of the prosecutor’s office from January 1992 to 2016;
 - 5) the fifth – most recent period of the prosecutor’s office’s activity, which began in 2016 and continues to these days.
5. The scientific-theoretical views that the prosecutor’s office of the Republic of Uzbekistan, unlike the prosecutor’s office of Turkey, is an independent law enforcement agency in its essence, were substantiated.
6. The system of prosecutorial bodies of Uzbekistan and Turkey is a system of prosecutorial bodies headed by the Prosecutor General, which performs interrelated functions and tasks aimed at ensuring the rule of law, strengthening legitimacy, protecting the rights and freedoms of citizens, the interests of society and the state protected by law, the legal order and state system, and it was concluded that it is a single and centralized set of institutions.

7. It was concluded that the prosecutor's office of the Republic of Turkey is organized on the basis of the European model, and their main task is to carry out criminal prosecution, and one of the main tasks of the prosecutor's office of the Republic of Uzbekistan is to control the clear and uniform implementation of laws.
8. It was justified that the system and direction of activity of the prosecution bodies of the Republic of Uzbekistan has a comprehensive and more complex structure compared to the system of the prosecution bodies of the Republic of Turkey.
9. In contrast to the fact that there is a direction of control over the activities of political parties in Turkish prosecutor's offices, the fact that the main activity of Uzbekistan's prosecutor's offices does not include control over the activities of political parties was recognized as a positive aspect, and it was justified that this would lead to the effective functioning of democratic institutions in the society.
10. It was concluded that legal acts such as the decisions of the General Prosecutor's Office, orders, orders, and instructions of the Prosecutor General's Office, which are considered the legal basis for the organization of the activities of the prosecutor's offices of Uzbekistan, are not considered as the legal basis for the organization of the activities of the prosecutor's offices of Turkey.

II. Suggestions and recommendations for further improvement of the legislation:

1. It is proposed to amend and supplement Article 45 (Assessment of the Activities of Prosecutors) of the Law of the Republic of Uzbekistan "On the Prosecutor's Office". In particular, it is proposed to include transparency and openness in the organization of their activities as the main criteria for evaluating the activities of prosecutors.
2. The necessity to adopt the Law "On Artificial Intelligence" in order to ensure the use of artificial intelligence technologies in accordance with safe and ethical rules, the protection of personal data and privacy rights, as well as the registration and conformity assessment of artificial intelligence systems in the Republic of Uzbekistan is justified.
3. Based on the experience of Turkey ("UYAP", "SEGBIS"), it is proposed to create a unified information system that facilitates the rapid exchange of information and documents between courts and prosecutor's offices. This justifies the creation of favorable conditions for organizing work in the prosecutor's office, improving the forms and methods of prosecutorial supervision, increasing the openness and transparency of the activities of the prosecutor's office, the effectiveness and efficiency of prosecutorial supervision.

III. Proposals for improving law enforcement practice and organizational and legal basis of the prosecutor's office:

1. Although Turkey has not adopted a special law regulating the activities of the prosecutor's office, as in Uzbekistan, this does not mean that the necessary legal basis has not been created, and it is justified that the Constitution of the Republic of Turkey, the laws "On Civil Servants", "On Judges and Prosecutors", as well as the Criminal and Criminal Procedure Codes serve as the legal basis for the activities of the Turkish prosecutor's office.

Conclusions have been put forward that the regulation of labor and social rights of employees of the prosecutor's office in Turkey (working time, rest time, etc.) by a separate law (Law "On Civil Servants") shall serve as a positive experience for Uzbekistan. Therefore, the current Law "On the Prosecutor's Office" provides incentives for employees of the prosecutor's office, types of disciplinary punishments and the procedure for their application, the procedure for appointing and conducting a service review, the rights and obligations of the employee who is being reviewed, the terms of the review, the grounds for dismissing the employee during the review. and procedures, material and social support of employees of prosecutor's offices, working hours and vacations of employees, social guarantees of employees of prosecutor's offices and their family members it was suggested that the issues should be introduced as a separate section (chapter, article).

2. In our country, based on the experience of Turkey, it is proposed to develop legal acts aimed at regulating certain legal relations directly related to the activities of prosecutor's offices (for instance: "International judicial cooperation in criminal cases" and "On extradition", etc.).
3. In order to ensure the openness and transparency of the process of organizing and conducting control activities by the prosecutor's office, it is justified to introduce a system for maintaining and updating the electronic register of the schedule of inspections conducted in each area, mandatory requirements to be studied in the objects of control and their legal basis.
4. Based on the results of a comparative legal analysis of the prosecutor's office systems of Uzbekistan and Turkey, the following is proposed:
 - 1) the current Law "On the Prosecutor's Office" clearly defines the legal status of the qualification councils of the prosecutor's office, strengthens the powers and tasks of the councils related to the selection and placement of personnel;
 - 2) establish by law that employees appointed as prosecutors on the basis of a proposal of the qualification councils to appoint them to a leadership position are dismissed only by the conclusion of this council, and if the council does not give consent, they are not dismissed from their positions;
 - 3) establishing the practice of gradually appointing prosecutors who have set a special example, demonstrated selflessness and dedication, having achieved the

state of legality in their activities and ensuring the protection of the rights and freedoms of citizens, the legitimate interests of society and the state, for 10 years or for life, making appropriate amendments and additions to the current legislation in this regard.

5. The following proposals shall be put forward by studying the activities of the Turkish prosecutor's office in ensuring the prosecutor's authority in the consideration of cases in courts, supporting state prosecution, and ensuring the legality, validity, and fairness of court decisions:

1) Like the Turkish prosecutor's office, in Uzbekistan, the prosecutor's office is empowered to study and respond to any court decision;

2) Systematic continuation of measures for the development of the Corps of Prosecutors specializing in assisting in the implementation of justice, initiated in accordance with the Decree of the President of the Republic of Uzbekistan dated January 16, 2023 No. DP-11 "On additional measures to further expand access to justice and increase the efficiency of the activities of courts", in which:

– in the long term (5-10 years) separate specialization of assistants to district (city) prosecutors to ensure the powers of the prosecutor in the courts on criminal, civil, administrative and economic cases, with the allocation of additional staff units to district (city) prosecutors for this purpose;

– ensuring the continuous activities of representatives of this specialized corpus of prosecutors in district (city) courts with the allocation of separate offices;

– transferring representatives of the specialized corpus of prosecutors from the subordination of district (city) and regional prosecutors directly to the subordination of the General Prosecutor's Office in order to ensure their real independence.

**НАУЧНЫЙ СОВЕТ DSc.31/31.12.2020.Yu.67.01 ПО ПРИСУЖДЕНИЮ
УЧЕНЫХ СТЕПЕНЕЙ ПРИ ПРАВООХРАНИТЕЛЬНОЙ АКАДЕМИИ
РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН**

**ПРАВООХРАНИТЕЛЬНАЯ АКАДЕМИЯ РЕСПУБЛИКИ
УЗБЕКИСТАН**

АБДУОЛИМОВ УРИНБОЙ ХУДОБЕРДИЕВИЧ

**СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ОРГАНИЗАЦИОННО-ПРАВОВЫХ ОСНОВ
ОРГАНОВ ПРОКУРАТУРЫ
(НА ПРИМЕРЕ УЗБЕКИСТАНА И ТУРЦИИ)**

12.00.07 - Судебная власть. Прокурорский надзор. Организация правоохранительной
деятельности. Адвокатура

АВТОРЕФЕРАТ
диссертации доктора философии (PhD) по юридическим наукам

Ташкент – 2024

Тема диссертации доктора философии (Doctor of Philosophy) зарегистрирована в Высшей аттестационной комиссии при Министерстве высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан за номером B2021.4.PhD/Yu637.

Диссертационная работа выполнена в Правоохранительной академии Республики Узбекистан.

Автореферат диссертации размещен на трёх языках (узбекском, русском, английском (резюме)) на веб-сайте Научного совета (www.proacademy.uz) и информационно-образовательном портале «ZiyoNET» (ziyonet.uz).

Научный руководитель:	Мамасиддиков Музаффаржон Мусажонович доктор юридических наук, профессор
Официальные оппоненты:	Туляганов Абдуманноп Абдужаббарович доктор юридических наук, профессор Махмудов Алишер Абдусалимович доктор философии в области юридических наук (PhD), доцент
Ведущая организация:	Национальный центр по правам человека Республики Узбекистан

Защита докторской диссертации состоится 19 декабря 2024 г. в 14:30 часов на заседании Научного совета DSc.31/31.12.2020.Yu.67.01 при Правоохранительной академии Республики Узбекистан (Адрес: 100047, г. Ташкент, Юнусабадский район, ул. Рихсилы, д. 9. Тел.: (99871) 202-04-96; e-mail: info@proacademy.uz).

С диссертацией можно ознакомиться в Информационно-ресурсном центре Правоохранительной академии Республики Узбекистан (зарегистрирована под № 50) Адрес: 100047, г. Ташкент, Юнусабадский район, ул. Рихсилы, д. 9 e-mail: info@proacademy.uz).

Автореферат диссертации разослан 6 декабря 2024 г.

(протокол реестра № 16 от 6 декабря 2024 г.)

_____ **М.Т. Тургунов**
И.о. председатель научного совета по
присуждению ученых степеней, доктор
юридических наук, доцент

_____ **Ш.И. Шайзаков**
Секретарь Научного совета по присуждению
ученых степеней, доктор философии по
юридическим наукам (PhD), доцент

_____ **М.А. Аминжанова**
Председатель научного семинара при ученом
совете, доктор юридических наук, профессор

ВВЕДЕНИЕ (Аннотация диссертации доктора философии (PhD))

Цель исследования – разработка научно обоснованных предложений и рекомендаций по совершенствованию организационно-правовых основ прокуратуры нашей страны на основе сравнительно-правового анализа опыта Узбекистана и Турции.

Объектом исследования являются правоотношения, связанные с совершенствованием организационно-правовых основ прокуратуры нашей страны на основе передового опыта прокуратуры Турции.

Научная новизна исследования заключается в следующем:

в целях создания прочных правовых основ открытой и справедливой прокуратуры, строго обеспечивающей законность, деятельность коллегиальных и консультативных органов, таких как комиссии прокуратуры, квалификационные советы, советы по этике, общественный совет при Генеральной прокуратуре Республики Узбекистан, обосновано определение правового статуса и системы Республики Узбекистан указанное в Законе Республики Узбекистан «О прокуратуре»;

в целях эффективной организации работы в прокуратурах, совершенствования форм и методов прокурорского надзора, повышения открытости и прозрачности прокурорского надзора, эффективности и результативности прокурорского надзора обосновано развитие правовой основы создания единой информационной системы, направленной на интеграцию информационных систем Генеральной прокуратуры и Верховного суда Республики Узбекистан;

в целях обеспечения законности, укрепления независимости прокуратуры, предотвращения злоупотреблений служебным положением, повышения эффективности работы органов прокуратуры обоснованно установить на уровне Конституции нашей страны норму о том, что то одно и то же самое лицо не может занимать должность Генерального прокурора Республики Узбекистан более двух сроков подряд;

На основании правового опыта Турции в нашей стране установлены меры стимулирования работников прокуратуры, виды дисциплинарных взысканий и порядок их применения, порядок назначения и проведения служебных проверок, материального и социального обеспечения работников прокуратуры, работающих в режиме работы и отпуска служащих, работников органов прокуратуры и социальные гарантии членов их семей, которые основаны на предложениях подробно регламентированных в отдельном разделе Закона Республики Узбекистан «О прокуратуре».

Внедрение результатов исследования. Научные результаты научно-исследовательской работы были использованы:

при определении в законодательстве деятельности, правового статуса и системы коллегиальных и совещательных органов, таких как комиссии органов прокуратуры, квалификационные советы, советы по этике, Общественный совет при Генеральной прокуратуре Республики Узбекистан, которые нашли свое отражение в законодательстве Республики Узбекистан, а

именно в Законе Республики Узбекистан «О прокуратуре» (Акт Генеральной прокуратуры Республики Узбекистан от 8 августа 2022 года № 27/2-185-22). Принятие этого предложения послужит созданию прочной правовой основы для открытой и справедливой деятельности органов прокуратуры, строго обеспечивающей законность.

Предложение по разработке правовой основы создания единой информационной системы, направленное на интеграцию информационных систем Генеральной прокуратуры и Верховного суда были использованы при разработке Постановления Президента Республики Узбекистан от 16 января 2023 года «О дополнительных мерах по эффективной организации осуществления судебной деятельности» за № ПФ-12 в третьем абзаце 1 части при формулировке задачи по полноценному налаживанию взаимного документооборота путем интеграции информационных систем Генеральной прокуратуры и Верховного Суда (Акт Генеральной прокуратуры Республики Узбекистан от 13 июня 2024 года № 27/2-144-24). Принятие этого предложения послужило эффективной организации работы в прокуратурах, совершенствованию форм и методов прокурорского надзора, повышению открытости и прозрачности деятельности органов прокуратуры, повышению эффективности и результативности прокурорского надзора.

Предложение о том, что одно и то же лицо не может занимать должность Генерального прокурора Республики Узбекистан более двух сроков подряд, в соответствии с 1-статьей Закона Республики Узбекистан за №ЗРУз-909 от 19 февраля 2024 года «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Узбекистан, направленных на совершенствование деятельности Олий Мажлиса Республики Узбекистан в связи с принятием Конституции Республики Узбекистан в новой редакции» было использовано при формировании статьи 12 Закона Республики Узбекистан «О прокуратуре». (Акт Комитета по борьбе с коррупцией и судебным делам Законодательной палаты Олий Мажлиса Республики Узбекистан от 13 мая 2024 года № 04/2-10-1126) Принятие этого предложения послужило обеспечению верховенства закона, укреплению независимости органов прокуратуры, предотвращению злоупотреблений служебным положением и повышению эффективности системы прокуратуры.

Предложение о стимулировании работников прокуратуры, видах дисциплинарных взысканий и порядке их применения, порядке назначения и проведения служебных проверок, материального и социального обеспечения работников прокуратуры, режиме работы и отпуска работников, социального обеспечения работников прокуратуры и членов их семей было использовано при разработке абзацев 1-3 106-статьи под названием «Ответственность работников органов прокуратуры», 1-2 абзацев 107-статьи под названием «Дисциплинарные взыскания», 1-2 абзацев 108-статьи под названием «Материальное обеспечение работников органов прокуратуры», в пунктах 4-8 статьи 110 под названием «Рабочее время и трудовые отпуска работников», 1,3,5,6,7 абзацев 111-статьи под названием «Социальные гарантии сотрудников прокуратуры и членов их семей» Закона Республики Узбекистан

«О прокуратуре» (справка Генеральной прокуратуры Республики Узбекистан от 25 июня 2024 года № 27/2-157-24). Принятие этих предложений послужило усилению социальной защиты работников прокуратуры, повышению эффективности выполнения возложенных на прокуратуру задач, повышению качества и правильной организации работы в этом направлении.

Структура и объем диссертации. Структура диссертации состоит из введения, 3 глав по 8 параграфов, заключения, списка опубликованных работ и приложений. Общий объем диссертации составляет 156 страниц.

ЭЪЛОН ҚИЛИНГАН ИШЛАР РЎЙХАТИ
LIST OF PUBLISHED WORKS
СПИСОК ОПУБЛИКОВАННЫХ РАБОТ

I бўлим (I part / I часть)

1. Абдуолимов У. Ўзбекистон Республикаси Ҳуқуқни муҳофаза қилиш академияси Ахборотномаси // Ўзбекистон ва Туркия прокуратура органлари фаолиятини ташкил этиш ва улар фаолиятининг асосий йўналишлари. 2024 йил № 3 (59) сон Б. 75-82
2. Абдуолимов У. Ўзбекистон ва Туркия Прокуратура органларининг ваколатлари ҳамда уларни таснифлаш масалалари // Ҳуқуқий тадқиқотлар журнали. 2024 йил 9 жилд 6 сон Б. 27-34.
3. Абдуолимов У., Комилов А. Ўзбекистон ва Туркия прокуратура органларининг тизими, унинг ухшаш ва фарқли жиҳатлар // “Жамоат хавфсизлиги” илмий-амалий электрон журнали. 2023 йил 2 сон Б. 86-95.
4. Абдуолимов У. Ўзбекистон ва Туркия Прокуратура органларининг давлат ҳокимияти тизимида тутган ўрни ва ҳуқуқий мақоми // “Одиллик Мезони”. 2024 йил 8 сон Б. 29-31.
5. Абдуолимов У. Ўзбекистон прокуратура органлари фаолиятига замонавий ахборот-коммуникация технологияларини жорий этишда Туркия тажрибаси // Вестник КГУ им. Бердаха. 2024 йил 2 сон Б. 290-294.
6. Абдуолимов У. Ўзбекистон ва Туркия прокуратура органлари фаолияти ва уни ташкил этишнинг ҳуқуқий асослари: қиёсий-ҳуқуқий таҳлил // Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари. 2024 йил 5 сон Б. 102-110.
7. Абдуолимов У. Ўзбекистон ва Туркия прокуратура органлари ривожланишининг ретроспектив таҳлили // Юрист ахборотномаси. 2024 йил 4 сон Б. 15-21.
8. Абдуолимов У. Прокуратура органларининг давлат механизмида тутган ўрни ва фаолиятининг ташкилий-ҳуқуқий асосларини такомиллаштириш юзасидан айрим мулоҳазалар // “Тараққиёт стратегияси инсон кадрини юксалтириш ва эркин фуқаролик жамиятини янада ривожлантириш гаровидир” мавзусидаги республика илмий-амалий конференцияси. 2022 йил Б. 97-105.
9. Абдуолимов У. Туркия тажрибаси асосида Ўзбекистон прокуратура органлари фаолиятига замонавий ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш масалалари // “Modern science and education: achievements and development prospects” мавзусидаги республика илмий-амалий конференцияси. 2024 йил Б. 5-8.
10. Абдуолимов У. Прокуратура органлари фаолиятида замонавий ахборот-коммуникация технологияларининг ўрни (Туркия тажрибаси) // “International Conference on Social and Humanitarian Research” мавзусидаги республика илмий-амалий конференцияси. 2024 йил Б. 7-10.

11. Абдуолимов У. Давлат бошқаруви органлари тизимида прокуратуранинг ўрни ва ўзига хос хусусиятлари // International conference pedagogical reforms and their solutions. 2024 йил Б. 153-156.

II бўлим (II part / II часть)

12. Abduolimov U. Prosecution authorities of Uzbekistan and Turkey position and legal status in the state authority system // The American journal of political science law and criminology. 2024 йил 6 сон Б. 42-47.
13. Abduolimov U. Retrospective analysis of the development of prosecution offices of Uzbekistan and Turkey // International Journal of Education, Social Science & Humanities. Finland Academic Research Science Publishers. 2024 йил 6 сон Б. 1203-1215.
14. Abduolimov U. Activities of prosecutor's offices of Uzbekistan and Turkey and the legal basis of its organization: a comparative legal analysis // “Ҳуқуқни муҳофаза қилишда Юридик таълим ва фан: замонавий тенденциялар ва истиқболлари” мавзусига бағишланган халқаро илмий амалий конференция материаллари. 2024 йил II жилд Б. 303-314.
15. Abduolimov U. Improving the organizational and legal basis of the prosecutor's office: on the example of the Republic of Turkey // “Ўзбекистон прокуратураси: кеча, бугун ва эртага” Ўзбекистон Республикаси прокуратураси ташкил этилганлигининг 30 йиллигига бағишланган халқаро илмий-амалий конференция материаллари тўплами. 2022-йил Б. 403-409.
16. Abduolimov U. The history of the prosecutor and the structuring of the prosecutor today (Republic of Turkey) // INTERNATIONAL CONFERENCE ON DEVELOPMENTS IN EDUCATION. 2022 йил Б. 94-98.
17. Абдуолимов У. Эффективность внедрения современных цифровых технологий в деятельность прокуратуры Турецкой Республики // Жиноят ва жиноят – процессуал қонунчилигини такомиллаштиришнинг айрим масалалари мавзусидаги халқаро илмий-амалий конференция материаллари. 2022 йил Б. 210.

Автореферат “Ўзбекистон Республикаси Ҳуқуқни муҳофаза қилиш академияси ахборотномаси” журнали таҳририясида таҳрирдан ўтказилиб, ўзбек, инглиз ва рус тилларидаги матнлар ўзаро мувофиқлаштирилди.

Bosishga ruxsat etildi: 06.12.2024-yil.
Bichimi 60x84^{1/16}, “Times New Roman”
garniturada raqamli bosma usulida bosildi.
Shartli bosma tabog‘i 3.2. Adadi: 100. Buyurtma: № 137.
Tel (99) 817 44 54.
Guvohnoma reestr № 219951
“PUBLISHING HIGH FUTURE” OK nashriyotida bosildi.
Toshkent sh., Uchtepa tumani, Ali qushchi ko‘chasi, 2A-uy.